

Uit de geschiedenis van Soest

Nederduitsch-Hervormde Gemeente door ds. J.J. Bos
Uitgave van de "historische Vereniging Soest".

Inleiding

Dominee Jacobus Johannes Bos is op 20 Juni 1817 in Utrecht geboren. Op 24 October 1847 komt hij naar Soest, als predikant van de `Nederduitsch Hervormde Gemeente.`

De jonge dominee gaat zich inzetten voor zijn Gemeente. Hij schrijft zelf later over de vele tijd, die dit werk hem vroeg.

Ruim 45 jaren, tot zijn 75ste jaar, heeft hij dit ambt bekleed, en in die tijd heeft hij Soest goed leren kennen waarbij hij vele aantekeningen over ons dorp en zijn bewoners maakte.

Op 6 December neemt hij afscheid van zijn Gemeente.

In een woning aan de Muurhuizen te Amersfoort trekt hij zich terug, en daar begint hij te schrijven, onder meer over de geschiedenis van Soest. De eerste geschiedschrijving over ons dorp komt van zijn hand en hij heeft vele bronnen hiervoor bestudeerd.

Het werd een lijvig manuscript.

Ds. Bos overlijdt op 1 Maart 1913, op 95 jarige leeftijd, en wordt begraven op het kerkhof, naast `Zijn`kerk te Soest.

Zijn geschriften over Soest, die nooit zijn uitgegeven, worden tenslotte door de familie aan de Gemeente Soest geschonken, en zij zijn tot nu toe in het archief blijven liggen.

Wel is er van dit materiaal door anderen gebruik gemaakt, en er zijn zelfs in de tekst aantekeningen gemaakt, daar waar men het niet met de visie van Ds. Bos eens was. Het is dan ook niet onmogelijk dat de lezer van het geschrevene al eens iets gelezen heeft, maar dan zal de bron wel zijn vermeld.

Aangemoedigd en gesteund door de medewerking van de Commissie `Kunstvoorwerpen Oude Kerk`, en boekhandel van de Ven, is besloten een deel van het werk van Ds. Bos uit te geven.

Gekozen is voor zijn beschrijving van "de Nederduitsch-Hervormde Gemeente", zoals de officiële benaming van de tegenwoordige "Hervormde Gemeente" toen luidde.

De tekst van Ds. Bos is letterlijk overgenomen, en er zijn geen aanvullingen of noten gebezigd.

"De lijst van Predikanten", die vanaf het begin der Reformatie de Nederduitsch-Hervormde Gemeente in Soest hebben gediend, geeft een beeld van de vele problemen, die in de loop van drie eeuwen zich in de kerk voordeden.

De Historische Vereniging Soest heeft als doelstelling het onderzoeken en bekend maken van alles wat de geschiedenis van ons Soest betreft.

Dit werk van Ds. Bos is bedoeld als eerste bijdrage "Uit de Geschiedenis van Soest".

Er is over Soest veel meer geschreven; het werk, dat nog nooit is gepubliceerd, en voor volgende themanummers kan worden gebruikt.

De Commissie "Kunstvoorwerpen" werkend vanuit de hervormde wijkgemeente "de Oude Kerk" wil graag belangstelling wekken voor de historische en culturele betekenis van deze Oude Kerk.

Zij beschikt over goed fotomateriaal, waarvan wij dankbaar gebruik hebben gemaakt. Eveneens dank voor de medewerking van het fotoarchief van de gemeente Soest en het "Prentencabinet" van Foto Astra.

In 1905 is de toren van de Oude Kerk gerestaureerd. Ook hiervan is door Ds. Bos melding gemaakt. De spectaculaire beeldenvondst van 1905 in Soest is van bijzondere betekenis. Deze

beelden, of fragmenten van beelden uit de vijftiende en zestiende eeuw bevinden zich thans in het Rijksmuseum te Amsterdam, het Centraal Museum te Utrecht, en in Museum Flehite te Amersfoort.

In het laatste hoofdstuk van dit themanummer laten wij enige afbeeldingen zien van de best bewaard gebleven beelden. De daarbij geschreven tekst is niet van de hand van Ds. Bos. Allen, die aan de totstandkoming van dit boekwerkje hebben meegewerkt onze hartelijke dank.

Historische Vereniging Soest.

De Kerk

De Kerk der Hervormde Gemeente, van buiten gemeten, is, tot aan den toren, 33 Meter lang, waarvan het koor dan 10.5 beslaat; zij is 11 M. breed, doch het koor slechts 8.5M. Het koor, tot aan het dak, is 8.25 M hoog, de kerk maar 6.25 M. Het dak boven het koor, is 6 M. hoog, doch boven de kerk 8 M. Boven de scheiding van koor en kerk staat, in de nok van het dak, een klokketorentje, 3.30 M hoog. Vroeger hing daarin een klokje, zeker eenmaal het misklokje, doch dat in mijn tijd, nog altijd in de kerk, door den Gemeente-veldwachter getrokken werd, zoo vaak hij publicaties van het Gemeentebestuur moest afkondigen. Dat klokje werd in 1853 aan de Gemeente Soest geschonken, en werd door haar tot het bovenvermelde doel, aan het Gemeentehuis bevestigd. Nadat het nieuwe Gemeentehuis gebouwd was, is die klok, of bel, overgebracht naar het Brandspuithuis, en doet daar dienst; hij draagt ten opschrift: "Soli Deo Gloria, 1576".

De voet van den toren is 8 M breed, en, van den voet tot aan het kruis is hij 46.35 M hoog. Het koor is vijfzijdig tegen de kerk aangebouwd.

De kerk heeft 6 boogramen aan elke zijde, 1.16 M breed, en ruim 3 M. hoog. Deze ramen staan niet overal even ver van elkaar; de twee ramen bij den toren staan dichterbij, dan de vier naar de zijde van het koor. De zeven ramen van het koor zijn ook ongeveer 1.16 M breed, doch 4.50 M hoog; deze ramen zijn geplaatst, twee aan elke rechte zijde van den vijfhoek, en één aan elke de overige zijden.

De muren zijn rondom ongeveer 0.78 M dik, en hebben, wat zeer zeldzaam is, buiten noch binnen eenige steun. Over de volle breedte van het gebouw liggen, boven op de muren balken, vroeger van eikenhout, doch sedert 1853 van ijzer, met ijzeren ankers aan de buitenzijde van de muren bevestigd.

Het koor van de kerk ligt zuiver naar het oosten, en de toren naar het westen. De voet van den toren ligt waterpas met de gemeenteweg, die er evenwijdig langs loopt; maar naar de zijde van het koor, ligt de voet veel hooger dan de straatweg dáár, zoodat er een steenen trap van zes treden noodig is, om van daar op het kerkhof te komen; de oorzaak van het verschil ligt hierin, dat de kerk gebouwd is aan den voet van de Engh. Naar alle zijden is de kerk, tot op zekeren afstand van het gebouw, omringd door een kerkhof, door muurwerk van de aangrenzende wegen en gronden afgescheiden. Een deel van dat kerkhof wordt, sedert het begin der vorige eeuw, als Begraafplaats gebruikt, en met twee dubbele hekken afgesloten, één bij de steenen trap en één naast de toren. Op den muur, die het overige afsluit, is in het laatst van die eeuw, een ijzeren hekje geplaatst, ook met twee dubbele ingangen één boven aan den steenen trap, en één vóór den toren, de hoofdingang van de kerk; daarboven is er nog een kleiner hekje, naar de zijde van de Pastorie. Binnen dat ijzeren hek is de kerk omringd door eene rij lindebomen, die, sedert 1862, oude beukebomen vervangen, welke ik er nog gekend heb.

De hoofdingang van de kerk voor de Gemeente was zeker vroeger, en is thans weder, aan de westzijde, onder de toren door. Aan de noordzijde echter, nl. door de Sacristie heen, kon men ook in de kerk komen, doch daarvan werd waarschijnlijk slechts door enkelen gebruik

gemaakt. Nadat de Sacristie was weggebroken, en de trap naar de beganen grond aldaar meer oostwaarts verplaatst was, (misschien wel in verband met het leggen van den straatweg aldaar), is de oude binnendeur der Sacristie, langzamerhand eene meer gebruikte geworden, en, in verband daarmee, van tijd tot tijd verbreed en verfraaid. Vroeger echter heeft de kerk aan de noordzijde nog twee dubbele deuren gehad, doch stellig niet te gelijktijd; op de beide tekeningen nochtans, die er van kerk en toren bestaan, en over welke later zal gesproken worden, is van die deuren niets meer te zien.

De eerste, en naar mijn gevoelen de oudste deur, kan gebruikt zijn vóór dat de toren was gebouwd. Zij bevond zich tusschen het tweede en derde raam van de kerk, van het koor af gerekend. Van deze dubbele deur was de boog in de buitenmuur nog te zien, toen deze gepleisterd werd; zij was toen, en zeker reeds lang vóór 1847 dichtgemetseld. Maar aan diezelfde zijde, onder het zesde raam, het raam naast de toren, werd toen nog eene deur gebruikt, misschien gemaakt in den franschen-tijd, nadat de torens tot eigendommen der Burgerlijken Gemeenten waren verklaard; maar ook deze werd in 1853 dichtgemetseld, en de toegang onder den toren weder in gebruik genomen.

Vóór 1847, was het koor van het ruim afgescheiden door een hoog, halverwege getralied, hek, van den eenen inspringenden hoek der kerk tot den anderen; aan de binnenzijde daarvan, dus naar de zijde van het ruim, was de preekstoel geplaatst, en naast de onderste trede van de trap naar de preekstoel, gaf een draaiend gedeelte in dat hek toegang tot het ruim. In 1853 is dat hek weggebroken, en, tusschen het eerste en tweede raam van het koor, een muur opgetrokken, reikende tot aan de nok van het verwulf, de oude sacristiedeur bleef bij het koor. Tegen dien muur werd nu de preekstoel geplaatst, en aan weerszijde daarvan gaf eene deur toegang, tot eenen daarvóór liggenden gang, van het doophek lijnrecht doorlopende tot aan de algemeene banken onder het orgel; vóór die banken bogen die twee gangen weder naar elkaar toe, en vormden dáár eenen breederen gang, leidende naar de dubbele deur onder het orgel, en verder recht uit, midden door den toren, naar de dubbele deur van den uitgang.

Boven die algemeene mannenbanken en de dubbele binnendeur, is dus het orgel geplaatst, rustende op twee kolommen tusschen die banken.

Het eerste orgel dat de kerk bezat, werd haar in 1819 geschonken door den Prins van Oranje, den lateren Koning Willem II (Kist en Royaards, Archief v. Kerkel. Geschied. X. 2020). Het had vroeger gediend in de Kapel van het Koninklijk Paleis van Lodewijk Napoleon, te Utrecht, welke Kapel grensde aan de groote zaal van dat Paleis, thans de Universiteits Bibliotheek. dat orgel droeg geen ander opschrift dan het woord “geschenk”. Op zondag 14 November 1875 brak er des namiddags, (er was dien middag geene godsdienst-oefening), brand uit in de kerk, als gevolg van eene, bij het uitgaan van de voormiddagskerk, omgevallen stoof, waarvan men den Koster had kennis gegeven, doch waar hij verzuimd had naar te zien. Door dit ongeval werd het oude instrument dat reeds bijna onbruikbaar was geworden, reddeloos vernield. Een geheel nieuw orgel werd toen aan de Gemeente geschonken, gedeeltelijk ook door Z.M. Koning Willem III, doch voor het grootste deel door Z.K.H. Prins Hendrik der Nederlanden, toen Ambachtsheer van Soest, Baarn en Ter Eem.

Het werd vervaardigd door de firma Bätz en Comp. te Utrecht, en het heeft in alles f 4848,04 gekost, en werd ingewijd door Richard Hol, op 20 Augustus 1876, waarbij ook Prins Hendrik tegenwoordig was.

Ook dit orgel draagt geen ander opschrift dan het woord “Geschenk”.

De Sacristie of Gerfkamer, waarvan boven reeds gesproken is, was aan de noordzijde van de kerk, naar buiten uitgebouwd. Het dak van de kerk, in dezelfde lijn doorlopende over de Sacristie, is nog even te zien op eene tekening, in Oost-Indische inkt, van kerk en toren, gemaakt door iemand van de familie Snouckaert van Schauburg, nog iets vóór dat de

straatweg van Amersfoort naar Naarden gelegd is, dat is dus vóór 1815 tot 1817. Deze teekenaar heeft waarschijnlijk gezeten in het koepeltje van Bleyendaal.

De geheele Sacristie is echter afgebeeld op eene penteekening, die blijkbaar veel ouder is, en berust in het Archief van het Paleis Soestdijk. Toen deze gemaakt werd had het koor nog maar drie ramen, nl. aan elke schuine zijde één, en één in de vlakke zijde daartusschen: thans heeft het er zeven, waarvan twee over elkander nog vallen binnen het ruim der kerk, en twee over elkander nu behoren tot het koor.

Tegen den koormuur aan, in den hoek der buitenmuren van koor en kerk, doch voor meer dan de helft vóór de kerk uitspringende, was de toenmalige Sacristie gebouwd. Deze had aan de noordzijde een blinde muur, met drie steunbeertjes; aan de westzijde de buitendeur, (welke men op de teekening niet ziet, maar wel het paadje, over het Kerkhof, dat er heen leidt), om van het Kerkhof naar binnen te gaan; en aan de oostzijde een niet heel groot spitsboog raampje. De trap daar ter plaatse, van den begane grond naar het Kerkhof, was drie of vier treden hoog, aan weerszijden van eene leuning voorzien, en, in verband met de deur der Sacristie, veel meer westwaarts gelegen dan de tegenwoordige trap; zij was geheel buiten de toen erg vervallen kerkhofmuur uitgebouwd. De sporen van het weggebroken verwulf der Sacristie, waren in 1847, en nog vele jaren daarna, in den kerkmuur duidelijk te zien, doch zijn later kunstmatig, zoo goed als geheel weggemaakt.

Met het wegbreken van de Sacristie, is waarschijnlijk gepaard gegaan het timmeren van de Kerkekamer, die ook als catechisatiekamer dienen moest, op het koor, een houten beschot, waarin een dubbele deur, en waarboven een houten zolder. De binnenruimte was, vóór 1847, klein en benauwd, maar in 1853 (?) werd deze kamer verbreed en verhoogd; en, daar men nu voldoende licht van boven ontving, werd het raampje, dat daar vroeger alléén licht gaf, weder in den ouden vorm hersteld. Vóór enkele jaren echter is het alweder veranderd; men heeft boven de kerkekamer eene kamer gemaakt, om daarin lezingen te houden, en waarheen men opklimt langs eene trap, waarvoor men, helaas! een nieuw deurgat in den buitenmuur heeft gebroken.

In de kerkekamer hing, aan het einde van 1892 nog een wit geschilderd bord in eene zwarte lijst, waarop, aan het hoofd, te lezen was: “Naamlijst der Predikanten die sedert de Hervorming den Gereformeerde gemeente van Zoest bedient hebben en aldaar Gestorven of elders verplaest zijn”. De Lijst begon met: “Paulus Lindenius, 15.. Beroepen heeft in de Remonstr.se tijd 1619 zijn dienst verlate”.

Hierin zijn reeds vele fouten, en verder volgden er nog een aantal meer. Onder aan las men: “Dit overhandigt aan de Kerk van Zoest door Evert Schimmel, Den 15 Maart Anno 1781”.

In het middelste vak van den kerkmuur was een ijzeren kist gemetseld, waarin het Archief van den Kerkeraad bewaard werd, wat aan de boeken en papieren zeer veel kwaad heeft gedaan. In 1876 is er eene brandkast gekocht, die nu in de Pastorie staat, en op 15 Mei 1877 is de ijzeren kist uit de kerkmuur gebroken, en ook naar de Pastorie overgebracht.

De landkaart van Palestina, die in de Kerkekamer hangt, gaf de Heer Hendrik Martens Tip, in 1857, ten geschenke.

Ter wille van de volledigheid, voeg ik aan dit alles nog één bijzonderheid toe. In eene schriftelijke verklaring van “het gerecht van Soest”, opgesteld in 1569, krachtens een bevel van den Hertog van Alva naar den wil van “Phillippus, coninck van Spaengen, onssen aldergenadichsten heeren”, waarvan afschrift en afdruk berust in het archief der Gemeente Soest, beklagt men zich over de onbillikheid van het volgende: “11. Hem alle dye thynden, groff ende smal, in den dorpe van Soest heeft den abt van S. Pauwels binnen Utrecht dat tweedeel ende dat dardendeel heeft die pastory van Luesden, welcke pastoery wel heeft boven dye vyerhondert Carolus-gulden jaerlix, ende dye pastoor van Soest dye heeft gheen eens veertich gulden. Waeromme dyeselve portie ofte rechten dardendeel van den voernoemden

thyenden wel behoren souden blyeven bij dye kerkcke van Soest, dye welcke dit wel noedelijcken gebreck heeft, alsoe dat ganse dach van dye Karck gans nyet en duech leckende is alle dye Karck duer ende verdervet alle dat in dye Karck is”.

Het dak schijnt dus meer dan 3 ½ eeuw een zwak punt van de kerk geweest te zijn, want uit de acte-boeken van het Classicale Bestuur van Amersfoort blijkt, dat, in het laatste achttiende van het begin van de negentiende eeuw, de Kerckeraad bij Kerk-visitatoren geregeld klaagt over den slechten toestand van het dak; en ik heb er over horen klagen van 1847 af tot 1892 toe. Men heeft er van tijd tot tijd wel wat, soms zelfs veel, aan gedaan, doch nooit afdoende. In 1904 echter werd door de Kerkvoogden besloten om het dak geheel te vernieuwen, en daartoe over te gaan zoodra de restauratie van den toren zou zijn afgelopen. En alzoo is geschied; in 1906 is het dak geheel vernieuwd, en heeft f 2860,- gekost.

De parochiekerk van Soest was oorspronkelijk gewijd aan de Apostelen Petrus en Paulus. In de bovenvermelde schriftelijke verklaring van 1569, komt ook nog deze bijzonderheid voor: “22. Hem die pastorye van den dorpe komt meden den abt van S. Pauwels, ende is daer collator van”. Wanneer zij gebouwd is, kan natuurlijk niet met juistheid gezegd worden. Dezer dagen werd de bouw van den toren, door den bekenden architect Dr. Cuypers, gesteld op het laatste der middeneeuwen; doch het komt mij waarschijnlijker voor, dat, ten minste een deel van de kerk, nog al belangrijk ouder is dan het overige, en dan de toren. Ik bedoel de vier eerste ramen van de kerk, welke dubbele buitendeur in hun midden hadden. Het is mij, vooral eer de muur tot aan de lijst gepeleisterd was, altijd voorgekomen dat dat metselwerk ouder was dan het overige; boven de lijst ziet men nog de naad tusschen dat oudere en een later gedeelte. Dat oudere gedeelte, misschien met een kleiner koor, (want het tegenwoordige koor schijnt mij ook jonger metselwerk toe); en de Sacristie houd ik voor het oudste gedeelte van geheel het kerkgebouw, overblijfsel van eene kerk, vóór deze. Jonger dan dat genoemde oudere deel van de kerk, acht ik dan het verlengde van de kerk, waarin twee ramen, naar de zijde van de toren, en de buitendeur onder het laatste raam, alsmede het tegenwoordige koor. Ik heb, bij deze voorstelling, rekening gehouden met de financieele kracht der Gemeente van die dagen. In de reeds twee malen aangehaalde schriftelijke Verklaring van het Gerecht van Soest, van 1569, lezen wij, sub “12. Voorts is alhyer een ganse schamele gemeente van volck, dye dat meerendeel hoer broet mijt hoer handen moet winnen, ende al vuel op gheuyrde goederen sitten ofte woenen, ende moeten hem dagelix generen mijtten turff; dye ene dye gravet, ende dye ander dye brijnget den turff dagelix te marckt soe binnen der stat van Amersfoort als binnen Utrecht meyt cleyne wagentges.

13. Hem dye buyren van Soest hebben gans gheen incomsten van enyge goederen, ofte landeren, dan hebben alleen enen kaelen brijnck, daer nauwelijcken die ganssen dye kost krijghen meughen”. Van waar zou bij de toenmaligen dorpelingen, ook al brengt men hand- en spandiensten van hunnen zijde in rekening, het geld gekomen zijn, om in een zulk eene kerk, en vooral zulk eenen zwaren en schoonen toren te bouwen? Het komt mij daarom voor, dat de tegenwoordige kerk en toren van de 14 de en 15 de eeuw zijn; misschien voor een gedeelte van de kerk reeds van de 13 de eeuw, maar dat de toren in allen gevalle het jongst van alles is.

In de kerk hangen, tegen de buitenmuren, nu nog wapenborden, zoogenaamde rouwborden, ter gedachtenis van overledenen die in, (of later, bij), die kerk begraven waren. Vóór 25 Maart 1821 waren er 16, waarvan één geschilderd op de ruiten van een kerkraam, aan de zuidzijde van de kerk. Deze borden waren, vóór genoemden datum, afgeteekend door den grootvader van den Heer Albert Carel Baron Snoukaert van Schauburg, welke kleinzoon op 28 October 1887, de beschrijving er van, met eene reeks aantekeningen, heeft doen opnemen in “De Nederlandsche Heraut”, en mij een Afdrukje daarvan heeft geschonken. Daarin deelt hij mede dat er, in Augustus 1887, van die 16 borden nog maar over waren, de nummers 1, 2,

3, 4, 10, 11, 12, 13, 14 en 16. voor een groot deel heeft zeker tot het verdwijnen van die borden bijgedragen, het bouwen van den muur tusschen het eerste en tweede raam van het koor, in 1853; en de verhooging van den zolder der kerkekamer deed het verdere; want toen konden de rouwborden, die op het koor hingen, niet meer op hunne plaats blijven, en werden nedergezet op dien nieuwen zolder; iets later stonden er de lijsten nog wel, maar de paneelen, (oude droge eikenhouten paneelen hebben waarde bij kunstschilders), waren verdwenen. Nr. 5 is op 14 November 1875, door den brand in de kerk vernield. Aan één bord, bovende deur van den ingang op het koor hingen, in mijn tijd nog, ijzeren handschoenen en een ijzeren helm, doch ook deze zijn weg, wellicht verhuisd naar eenen antiquaar, of oud roest.

Wat de Heer Baron Snoukaert van Schauburg vóór 1821 heeft nageteekend en beschreven, volgt hier:

Tegen de Muur der Noordzijde van het schip der Kerk

- 1 Ruitschild. – Edmond - ob. 11 Octob. 1692
Met 8 kwartieren.
Rechts. 1. Edmond. 2. van der Werve. 3. Berck. 4. Bronckhorst.
Links. 1. Tijssen. 2. Beltis. 3. Bacher. 4. Caluart.
- 2 Ruitschild. – West Rhenen- ob. A0. 1728. 9 september
Met 8 kwartieren.
Rechts. 1. West Rhenen. 2. Reigers. 3. Poeijt. 4. Schaep.
Links. 1. Meerven. 2. Dashorst. 3. Baaren. 4. Schadijck.
- 3 Ruitschild. – West Rhenen- ob. A0. 1728. 9 september
Met 8 kwartieren.
Rechts. 1. Wesy Rhenen. 2. Reigers. 3. Poeijt. 4. Schaep.
Links. 1. Meerven. 2. Dashorst. 3. Baaren. 4. Schadijck.
Er onder staat: De Hoog Wel Gebore en gestreng
Heer, de jonkheer Jordaen Gerard van Westrenen Heere van
Coel Horst en generaal maior van de Cavallerie ten
Dienste van haar moogende heer staaten generaal der
Vereenigde Nederlanden, enz. enz. enz.

Op 't choor der Kerk

- 4 Ruitschild. – West Rhenen- ob. 13 october 1711.
Met 8 kwartieren.
Rechts. 1. Westrhenen. 2. Poeijt. 3. Dam. 4. Speulde.
Links. 1. Reigers. 2. Schaep. 3. Ruijck. 4. Grottenhuijs.
- 5 Gewoon schild. – Sasse van Isselt- ob. (zonder jaartal)
Er onder staat: Praenob Dns Joes Sas dns in Isselt.
- 6 Gewoon schild. – Liveingston- ob. 26 feb. 1679
Met 8 kwartieren.
Rechts. 1. Liveingston. 2. Lindsay. 3. Johnstone. 4. Somerveil.
Links. 1. Edmond. 2. van der Werve. 3. Berck. 4. Bronckhorst.
- 7 Ruitschild. – Edmond- ob. 22 May 1680.
Met 8 kwartieren, als bij no. 1
- 8 Rondschild. – parti I Merwede van Muijlwijck.- 2 d' argent
à un cor-de-chasse de sable, pavilioné en guiché et
virolé d'or li d'or lié de gueules, accompagné de six fleurs de

lis des gueules, donc 3 en fasce en chef et 3 (2-1)
en pointe- ob. 15 october 1678.

- 9 Rondschild. – parti I Merwede van Muijlwijck.- 2 Coupé:
a. d’azur à l’étoile (6) d’or ; b. de gueules à 3 flèches
d’argent posées en barre l’une sur l’autre les pointes à
dextre ; à la fasce d’argent chargée de (dit figuur is on-
kenbaar, mogelijk een vogel op een terrasse) brochant sur
le coupé- ob 17n november 1684.
- 10 Rondschild. – parti I Westreenen 2. Meerveen.-
Ob 4 April 1706
Met 8 kwartieren
Rechts. 1. Meerveen. 2. Baren. 3. van den Burg. 4. Hack.
Links. 1. Dashorst. 2. Schadeijck. 3. Beer. 4. Weede.
- 11 Gewoon schild. – Merwede van Muijlwijck.-
Er onder staat: D.O.M. obijt 30n october 1697.
- 12 Rondschild. – parti I van Beuningen 2 Bartholotti van den Heu-
vel. – Een weduwekrans om ‘t wapen. – ob. 22 october 1718.
Met 16 kwartieren
Rechts. 1. Bartholotti van den Heuvel. 2. Thibout. 3. Boubay
4. Nispen. 5. Montfort. 6. K.v. Rubroeck. 7. Offema
(Ossema ?). 8. Teylinge.
Links 1. Erp. 2. Jong. v. Vels. 3. De Bittere. 4. Sloten.
5. Kessel. 6. Schoten. 7. Oems v. W. 8. Meppe v. S.

Tegen de Muur der Zuidzijde van het schip der Kerk.

- 13 Gewoon schild. –Westreenen- ob. Ao.1718. 14 Mayus.
Met 8 kwartieren, als bij No. 2.
- 14 Ruitschild. – West Rhenen- ob. 1747, op den 19n December.
Met 8 kwartieren, als bij No. 2.
- 15 Hierop volgt een glas.
Rechts, gewoon schild, met wapen van Bartholotti van den Heuvel
Links, idem, met wapen van Erp.
Boven ieder dezer twee schilden het jaartal 1675.
- 16 Rondschild. – parti 1. Liveingston. 2. Edmond- ob. 26 jan. 1684.
Met 8 kwartieren.
Rechts. 1. Edmond. 2. Berck. 3. Chrichtboven. 4. Tack.
Links. 1. van der Werve. 2. Bronckhorst. 3. Varnewijck. 4. Heerjansdam.

Nadat het begraven in de kerken verboden was, is er toch nog een bord bijgekomen,
opgehangen aan de noordzijde van het schip der Kerk, juist boven de bank der familie
Snouckaert van Schauburg, van welk bord de lijst als wit geaderd marmer is geschilderd.
Gewoon schild. –Snouckaert, liggende op het kruis der Duitsche Orde.

Met 16 kwartieren.

- Rechts. 1. Snouckaert. 2. Sweerts de Landas. 3. Randwijck. 4. Els. 5. Joachimi.
6. Lopez de Villanova. 7. Reede. 8. Lijnden.
- Links. 1. Randwijck. 2. Reede. 3. Lijnden. 4. Nassau Zuylenstein.
5. Torck. 6. Raesfelt. 7. Brienen. 8. Wroth.

Er onder staat: Hendrik Philip Baron Snouckaert van Schauburg, Lid van de Ridderschap en van de Staten der Provincie Utrecht. Kommandeur der Duitsche Orde, Balijs van Utrecht, geb. den 21 Juli 1772, overl. Den 12n November 1844.

In het belang der volledigheid wordt hier nog medegedeeld, dat er ook muurschilderingen in de kerk zijn geweest, welke een Emeritus Predikant van Amersfoort, die aldaar is blijven wonen er gezien heeft, en die mij daarom in 1848 vroeg of “die engelen met pruiken op” er nog op de muren stonden. Ik moest hem toen antwoorden, dat ik niets gezien had dan witte muren.

Later echter, bij vertimmeringen, is hier en daar nog schilderwerk van onder de witkalk voor de dag gekomen, doch toen dit mij werd medegedeeld, was het alweer overgewit of weggehakt. Over de waarden van dat werk, of over den aard van wat het voorstelde, kan ik dus niet oordelen; maar ik acht het niet onmogelijk dat dit nog werk zal geweest zijn van Broeder Hubertus Jacobsz. Dencoppel, Presbyter professus, te Utrecht geboren, en in 1511 overleden in het Vonvent Marienhoff te Soest, waarvan hij vele jaren Sacristijn (schatbewaarder), geweest was (A. Matthaëus, Fundat. Eccles, pag. 520). Hij was een zeer werkzaam man, die veel zorg droeg voor de vesiering van de Kerk, en dikwijls meer werk op zich nam dan hij volbrengen kon.

Nadat hij vele missen voor wijlen Keizer Hendrik gelezen had, heeft hij de opbrengst daarvan aan muurschilderingen in de kerk besteed, en heeft deze alzo verfraaid achtergelaten. Met “kerk” zal in de Kloosterkroniek wel de parochiekerk bedoeld zijn, want het klooster bezat hoogstwaarschijnlijk niet meer dan een keline kapel.

De grootvader van den Heer A.C. Baron Snouckaert van Schauburg heeft verder nog, vóór 25 Maart 1821, in den vloer der kerk gezien en afgeschreven:

17 ééEen stuk van eene zerk, waarop:

Rechts. – Dorschen.

Links. – de ... à la fasce de ... accompagnée de
3 têtes de lion de ...

Tussen de twee wapens de naam Dorsché.

(Zie ook de bladzijden 227 en 228 van dezelfde beschrijving).

18 (Dezelfde deelt ook mede, wat ik ter wille van no. 17 hier volgen laat). In het Klooster der Brigittijnen. (thans geheel vernield), lag in het koor een steenzerk, met deze wapens en woorden:

Ao. 1531 den 27n dach van September sterft Hendrick van Westrenen hier begraven. B(id) V(oor) D(e) Z(iele).

Met 4 kwartieren.

Rechts. -1. Westrenen. 2. Dorsschen.

Links -1. de ... au chevron de ... 2. de ... à la fasce de .. accompagnée de 3 têtes de lion de ...

(Zie ook de bladzijden 227 en 228 van dezelfde beschrijving).

1. Op ene zerk, no. 143, links van den preekstoel; (Geen gewoon schild, maar cartouche). Eene voorstelling van 3 loopende windhonden, (2 en 1); en-chef un sautoir alésé .-

Er onder staat: Willem Smits, Moolenaar van Soest, anno 1789.

2. Op ene zerk, rechts van den preekstoel. (Geen gewoon schild, maar cartouche). Een schild, waarin 3 arbres rangés: de le, een stam met 11 bladeren, waarvan één loodrecht op den top, en onder de zes andere een ronde vrucht; de 3 de een stam met 8 bladeren, waarvan de bovenste eene vork vormen. Er onder staat:

C.S.T. Webber

B.O.K.W.A.H.

Verder vindt men in de kerk nog de volgende zerken met opschriften:

1. Petrus. Van. Den. Helm. Ultraject-natus 13/24 julij 1669.
Jnaugurat. 8 april 1702. denat. 11 julij 1738.
2. No. 140 IsaakInssen- Overleeden den 23 juny 1756- Oud 93 Jaer 8 Maenden- Heeft
Bekostigd _ Het nieuwe_Predikants Huis En Het Uurwerk.
3. No. 100 Geurt Hilhorst.
Het Kan Den Mens Geen Kwaat.
Of Hij In 'T Graf Verrot.
Zoo Maar Zijn Ziele Leeft.
En Heeft Genae Bij God.

De Begraafplaats

De begraafplaats is eigenlijk een gedeelte van het Kerkhof, dat oorspronkelijk de gansche kerk omringde en slechts door een laag muurtje van de dorpsgrond gescheiden was, waarin hier en daar openingen voor voetpaden naar de kerk, of misschien ook wel naar andere wegen door het dorp. Men begroef eeuwen in de kerken en niet daarbuiten. Maar toen de Regeering, in 1830, het begraven in de kerken verbood, werd de zuidzijde van het Kerkhof tot Begraafplaats ingericht, werden dáár de zijmuren wat opgetrokken, en het geheel met dubbele ijzeren hekken afgesloten. Sedert zijn ook in kelders, met hardstenen zerken gedekt, de navolgende personen begraven of bijgezet:

- 1 Zand en bloemen
- 2 Zerk, met no.1, drie grafruimten, voor twee kelders, waarvan één reeds gemaakt.
Opschrift:
- 3 Jan Coenraad Nachenius, 5 Aug. 1833- 26 Aug. 1892.
Charlotte Nachenius, geb. Bonebakker, 18 mei 1865- 11 Aug. 1902
Elsje Maria Nachenius, geb. Muysken, 25 juni 1835- 14 Maart 1904.
- 4 Zerk. Opschrift: Vrouwe
C.G.N. de Normandie 's-Jacob, geb. de Koff; geb. 1 Febr. 1815; overl. 12 Nov. 1874
J.C. de Normandie 's-Jacob, geb. 20 Oct. 1803 overl. 31 Aug. 1875.
E.J. de Koff, geb. 9 Juli 1824; overl. 20 Febr. 1895.
5. Zerk, waarin gebeiteld eene lier, en dit opschrift:
Johannes David Lodeesen, overl. 1 Augustus 1873.
Maria Lodeesen, weduwe Gillis Grevinck; geb. 6 September 1819; overl. 1 Mei 1893.
6. Zand
7. Zerk, met opstaand gedenkteeken. Opschrift: Familiegraf van E. de Jong. –Hier rust onze lieveling, Eduard Christiaan Lodewijk, geb. te Banda, 30 Oct. 1873; overl. te Haarlem 21 Sept. 1874
E.R.A. van Ellinckhausen
J.A. van Ellinckhausen-Hartog
Wilhelmina Cornelia Francina, geb. 24 Maart 1874; overl. 21 Maart 1874.
Hier rusten:
N. de Jong-Noordijk, geb. 22 Aug. 1810; overl. 25 Mei 1887; en hare Echtgenoot
E. de Jong, geb. 22 Nov. 1808; overl. 3 Juni 1894, Hoofd
der School alhier, van 1838-1884.
8. Zand
9. Zand
10. Zerk Opschrift: Hier rusten Mevrouw
11. Cornelia Geertruida van Steyn, Echtgenoot van H.J. van Walree; overleden den 23 september 1871, te Wageningen; in den ouderdom van 60 jaren.
Henri Jan van Walree; geb. 27 September 1819; overl. 19 Januari 1873
Carel van Walree; geb. 14 Februari 1845; overl. 15 April 1887.

12. Zerk Opschrift: Cormnelis Adriaan Eliza van Braam Houckgeest.
Geb. 1 januari 1874. Gest. 19 Mei 1875.
13. Zerk, met hek. Opschrift: Hier rust Catharina de Burlett.
Geboren 4 December 1831 te Amsterdam. Overleden 15 Februari 1900 te
Soest. Echtgenoot van Johannes Jansen Eykensluyters.
14. Zand
15. Zand
16. Zerk Opschrift:
Elisabeth Brans, geb. Walop; geb. te Rotterdam; 2 Aug. 1864; overl. te Soest,
11 sept 1894.
17. Zand
18. Zerk Opschrift: Hier rust
Thomas Johannes Zeeman, geb. 1 Nov. 1809;
Overl. 15 Jan. 1870
19. Zerk Opschrift: Hier liggen begraven
Hein Hidde Zeylstra, geb. 30 Sept. 1794; overl. 11 Dec. 1877.
Dirkje Otten, geb. 17 Nov. 1818; overl. 4 Juli 1870;
En hunne dochter:
Anne Hendrik, beb. 20 Nov. 1845; overl. 8 Mei 1861.
20. Zerk Opschrift: Rustplaats van
Berend Cock, in leven Apotheker te Coevorden; overleden te Soest 29 sten
Aug. 1856, in den ouderdom van 74 jaren.
21. Zerk Opschrift:
Alida Elisabeth Craandijk, geb. te Amsterdam, 2 Jan. 1797; overl. te Soest, 22
Juni 1875
Maria Bos-van Piekeren; geb. 20 Dec. 1818 overl.; 1 Nov. 1889.
Jacobus Johannes Bos, geb. 20 juni 1817; overl. ... Herv. Predikant alhier van
24 Oktober 1847 tot 30 Oktober 1892.
- 22 Zand
- 23 Zand
- 24 Zerk. Opschrift:
Johannes Stijger, geboren 1775; overleden 1854
Agatha Theodora Stijger, geboren te Amsterdam. 29 Dec. 1813; overleden te
Soestdijk, 9 Oct. 1886.
- 25/26/27 Twee zerken. Twee kelders, in drie grafruimten. Opschrift:
Frans Pieter Anne Muysken, geb. 23 April 1838; overl. 4 Jan. 1869.
Frans Pieter Muysken, geb. 17 Nov. 1798; overl. 20 Maart 1876.
Maria Dom, Echtgenoot van Frans Pieter Muysken, geb. 27 Febr 1800; overl.
23 Febr. 1840, bijgezet 17 Nov. 1886.
3. Zand
4. Zand
5. Zerk Geen opschrift
6. Zerk. (Gebarsten) opschrift:
Antoni Jacob Schutter, Mairie van Soestdijk, geboren 3 Mei 1770; overleden
15 Januari 1813
7. Zerk Opschrift:
Hendrik Philip Baron Snouckaert van Schauburg, Lid van de Ridderschap en
de Staten der Provincie Utrecht, Kommandeur der Duitsche Orde, Balye van
Utrecht, geboren den 21 Juli 1772; overleden den 12 November 1884.

Reyndert Baron Snouckaert van Schauburg, Lt. Generl. In Nederlandschen Dienst, geb. 23 Oct. 1776; overl. 2 Octr. 1849
Jacoba Schuyt, Echtgenoot van Hendrik Philip Baron Snouckaert van Schauburg, geb. 7 Dec. 1767; overl. 24 Dec. 1853.

8. Zerk Opschrift:

Johan Frederik Cornelis Prince, Echtgenoot van J. Wernink; geb. te Gouda 7 Sept. 1841; overl. te Soest, 26 April 1896.

9. Zerk Opschrift:

A. Ravenhorst; geb. 24 Dec. 1821; overl. 8 April 1894.

35. Zand

36. Zand

37. Zerk Opschrift

Cornelia Bredée- v. Eeden; 26 Nov. 1837- 21 Febr. 1890.

Jaen Bredée, weduwnaar van Cornelia van Eeden, geb. te Schraar, 4 Maart 1821; overl. te Elburg, 23 Febr. 1896.

De betrekkelijk kleine ruimte dezer begraafplaats in verband met de steeds aanwassende bevolking der gemeente, hebben het aanleggen eener tweede Begraafplaats noodzakelijk gemaakt, en daartoe zal, te beginnen in het jaar 1908, gebruikt worden een stuk bouwland op den Engh, eigendom van de Hervormde Kerk, eenigszins naar de zijde van de Molen de Vlijt, dáár waar een wagenspoor van de straatweg af den Engh op gaat.

De Toren

Zoals boven gezegd is, schijnt de toren mij toe het jongste deel van het gansche kerkgebouw te zijn. Hij is aan den voet, aan elke zijde 11.50 Meter breed en de muren zijn 1.50 M. dik. Aan de noordzijde is er tegen aan gebouwd, in de lijn van den muur der Kerk, eene ruimte voor den wenteltraop naar boven.

Deze heeft nu eene deur die op het kerkhof uitkomt, maar had vroeger den toegang in de Kerk zelve, welke thans dicht gemetseld is. Verder, naar de westzijde van den toren, vult een muur, ongeveer 1.50 M. hoog, dien hoek, en open ruimte daarachter, diende voor knekelhuis. Boven de gootlijst van de Kerk krijgt de trapmuur twee schuine zijden, en loopt zóó vijfzijdig naar boven, even hoog als de nok van de Kerk, en is dáár met een leien dakje gedekt.

Aan de oostzijde is, zeker ter wille van de symmetrie, even zulk een torentje in den hoek gebouwd, maar dit heeft nog een deurtje in de Kerk, onder het orgel, misschien een paar voeten boven den beganen grond, welke ruimte de koster gebruikte tot bergplaats van allerlei rommel. Tot aan de lijst van die beiden dakjes, is de toren bijna 12 M. hoog. Daar ter plaatse eindigt de traptoren, en ligt de eerste zolder, welke men overloopen moet naar de zuidzijde, om de trap te bereiken die van daar, in den torenmuur zelf, naarboven voert. Het lichaam van den toren springt op die hoogte, aan elke zijde, ongeveer de breedte van eenen steen naar binnen, en wordt alzoo 11.25 M breed, en gaat dan weder 13.25 M. naar boven.

Dáár wordt hij op nieuw, aan elke zijde, ongeveer een steenbreedte smaller, en wordt ruim 11 M. breed, al alzoo op nieuw 8.50 M. te klimmen. De toren is dus tot aan den omgang, 33,75 M. hoog. Die omgang is eene van steenen gemetselde balustrade, met open eboogjes, aan de buitenzijde van den toren muur. Binnen dat vierkant verrijst nu een achtkant muurwerk, 1.75 M. hoog, en dáárop rust de houten, met leien bedekte spits, die ruim 10 M. hoog is. Alzoo meet de toren, van den voet tot aan het kruis, ongeveer 46 M.

Op 2 October 1901 schreef mij een vriend, die den toren beklommen had: "Dáár, waar de spits begint, hebben nog vier kleine torenspitsjes gestaan, zoo groot dat wij er met hoofd en schouders in konden; ze schijnen later afgebroken, maar toen met een houten plafond

afgesloten te zijn. –Het geheel is een meesterstuk van metselwerk”. Men zou hieruit opmaken dat de toren weleer anders gedekt geweest is dan thans.

In den toren hangen twee klokken. De oudste is de grootste, maar heeft waarschijnlijk door woest gebruik in bange tijden, aan den rand van onderen nog al wat geleden. Zij draagt ten opschrift, in Gothische letters:

“Jhesus . maria . johannes . baptiste . is . myn . nam . myn . ghelut . is . vor . god . bequame . de . levenden . roepic . den . doden . overludic . wilhelmus . de wou . me.fectic . anno . domini . mccccv1 .”

Het opschrift op de kleine klok, in Romeinsche letters, was vroeger gedeeltelijk achter eenen balk verborgen, en alzoo niet goed leesbaar, maar in 1905 zijn de klokken tijdelijk van hunne plaats genomen, en toen zijn de opschriften nauwkeurig afgeschreven. Zie hier wat er te lezen staat: “Laudate dominum et regem claes noorden et Jan Albert de grave me fecerunt amstelodami ao 1709”.

Blijkens het reeds medegedeelde opschrift op eene zerk in de kerk heeft Isaac Inssen, overleden op 23 Juni 1756, in den ouderdom van 93 jaren en 8 maanden, “Bekostigd-Het-nieuwe-Predikants-Huis-En Het Uurwerk”. Daar wel van het predikants-huis vermeld wordt dat het “nieuw”was, dus in de plaats kwam van een “oud”, doch het uurwerk niet “het nieuwe uurwerk”genoemd wordt, ligt het vermoeden voor de hand, dat dit wel het eerster uurwerk zal geweest zijn dat op den toren werd geplaatst.

En hoogst waarschijnlijk is het dan ook dàt geweest, wat op de penteekening te zien is, en wel met slechts één wijzerbord aan de oostzijde van de toren, geplaatst even boven de nok van het dak der kerk. Misschien bezitten wij hierin, eenige aanwijzing met betrekking tot den ouderdom van die teekening, zij zou dan gemaakt zijn vóór het jaar 1756. Dat eerste uurwerk is dan waarschijnlijk later, mij is niet bekend wanneer vervangen door een ander, waarvan de wijzerbordeneene verdieping hooger, even beneden den omgang van den toren, werden geplaatst, en wel drie in getal, nl. aan de noord-, aan de oost-, en aan de zuidzijde; aan de westzijde, dat is de zijde die naar de Engh gekeerd is, kwam er geen, want – daar woonden toch geene menschen. Waarschijnlijk heeft dat tweede uurwerk dienst gedaan tot 1867 toe, maar in dat jaar werd, voor rekening der Gemeente Soest, (immers sedert 1 Mei 1798 waren de kerktorens, naar het Besluit van het Bataafsche Volk, eigendom der Burgerlijke Gemeente geworden), door de firma Haak, gebrs. Caminade en Dupont, te Rotterdam, een nieuw uurwerk geplaatst, na ook van minuutwijzers voorzien, en dat aan alle vier de zijden van den toren verkondigt hoe laat het is.

Op 29 Maart 1876, des namiddags omstreeks 4 uren, sloeg de bliksem op den toren. De straal daalde langs den ijzere stang van den windwijzer naar omlaag, en stak het hout in brand waaraan dat ijzer van onderen bevestigd was. Zóó smeulde het vuur zeer langzaam voort van boven naar beneden, en werd eerst opgemerkt toen het donker begon te worden. Met de slangen van de toenmalige brandspuit trachtte men vruchteloos dat punt te bereiken, en alzoo duurde het nog al eenigen tijd eer men met emmers water, tot de plaats waar het vuur was, was opgeklommen; maar toen was de brand ook spoedig gebluscht.

Op 20 October 1885 ontstond er, door het inslaan van den bliksem, wederom brand in den toren, doch nu onder aan een der gebinten van de houten spits, en wel aan de zuid-oostzijde. Dat zag er bedenkelijker uit, maar liep tenslotte toch goed af. Ongeveer te 7 uren 's-avonds sloeg de bliksem; te 8 uren was er brandgeklep door het dorp, en te 9 uren was de brand gebluscht. Bij die gelegenheid werden door het hemelvuur, op twee wijzerborden, de cijfers zwart gebrand.

Natuurlijk noodzaakten zulke gebeurtenissen tot herstel, maar ook buiten dien zijn er van tijd tot tijd aan den toren nog al belangrijke en kostbare werkzaamheden verricht. De zuidwesthoek vooral was al lang zeer slecht; met ijzeren ankers en banden hield men daar het muurwerk bijeen, of metselde dat herhaaldelijk op nieuw in; op den omgang werd het straatje

rondom de kap afwaterend gelegd; de steenen balustrade van den omgang werd afgebroken, en geheel in denzelfden vorm op nieuw opgebouwd; de geheele bovenste verdieping van den toren, 8.50 Meter hoog, werd aan de vier zijden vol gegooid, en zo al meer; en des niet te min werd de toestand al slechter en slechter, zoodat men reeds sedert enkele jaren de klokken niet meer durfde luiden. De Gemeenteraad achtte eene afdoende herstelling te bezwaren voor de financieele kracht der Gemeente, en bood den toren aan de Kerkvoogden der Hervormde Gemeente ten geschenke aan.

Maar ook deze zagen geen kans om de, tot degelijk herstel benodigde f 10.000,- bijeen te krijgen, en bedankten voor het aanbod. Alsnu besloot de Gemeenteraad zich tot het Rijk om hulp te wenden, en hij vond daar een toegenegen oor, want de Rijks-Architect, Dr. P.J. Cuypers, noemde den Gemeente-toren, een stuk van niet geringe bouwkundige waarde, dat in zijn oorspronkelijke vorm voor de toekomst dient bewaard te blijven". In Augustus 1904 kwam het bericht, dat van Rijkswege, de teekening, het bestek, en de voorwaarden der restauratie van den toren, waren goedgekeurd, en dat het Rijk tot dat werk f 5.000,- zou bijdragen, tegen ongeveer gelijke som voor rekening der Gemeente.

De uitvoering van dit werk, dat uit den aard der zaak niet voor openbare aanbesteding vatbaar was, werd toevertrouwd aan de Heeren H. van Schadewijk, Metselaar, en N. Swager, Timmerman, beiden woonachtig te Soest, onder toezicht en leiding van den Heer G.T.L. Frowein, Architect te 's-Gravenhage. Het was afgelopen en goedgekeurd in 1906, zoodat de klokken op 11 Maart 1906, den dag van het zilveren ambtsfeest van den Burgemeester, voor het eerst weder werden geluid. De kosten, oorspronkelijk geraamd op f 10.000,- werden echter verre overschreden, zoodat het Gemeentebestuur zich gedrongen gevoelde om aan de Regeering eene verhoging van de toegezegde subsidie te vragen, welke ook in 1907 werd toegestaan tot een bedrag van f 2500,-, echter onder voorwaarde welke straks gesproken zal worden. De rijks-subsidie zou dus nu f 7500,- bedragen, en wat er dan nog tekort was bleef voor rekening der Gemeente. Maar, ziet!, in Maart van datzelfde jaar, deelde de Voorzitter aan de Gemeenteraad mede, dat iemand die onbekend wenschte te blijven, aan de Gemeente f 7000,- geschonken had, als bijdrage in de kosten der herstelling van den toren. De Raad ontving dat geschenk, met groote dankbaarheid jegens den onbekende gever, en besloot de Rijkssubsidie, onder de gestelde voorwaarde, te aanvaarden.

Het geheele werk heeft nu ongeveer f 20.000,- gekost, maar daarvoor is, in- en uitwendig, ook heel wat gedaan, en niet slechts voor het oog, maar degelijk werk. Het knekelhuis is verdwenen; de geheele toren is van pleisterkalk gezuiverd, en op nieuw ingevoegd; het bouwvallige muurwerk is, op sommige plaatsen wel tot bijna 1 M. diep, weggebroken, en op nieuw ingemetseld; alle ijzeren ankers en banden zijn verdwenen; het steenen lijstwerk om de boogramen en de deur is hersteld, en de ramen zelve zijn op nieuw met glas voorzien; de torendeuren zijn weder gebracht in den stijl van den tijd der stichting; de wijzerborden zijn verplaatst en staan nu midden in de steenen balustrade van den omgang, zoodat thans ook de spits der bogen, in de zijden van de bovenste verdieping, geheel in het gezicht komt; de zolderbalken, de houten vloeren, en de klokkenstoel, zijn geheel vernieuwd.; de houten trap, waarlangs men van onder den toren naar het orgel opklom, is weggenomen, en de toegang tot het orgel is nu gemaakt in het bijtorentje aan de zuidzijde, wat door sommigen thans wel eens "de doopkapel" genoemd wordt, zoodat men nu van uit de Kerk naar het orgel opklimt. Algemeen is men, over wat gedaan is, zeer tevreden, en wanneer, over eenige jaren, het nieuwe metselwerk wat bestorven zal zijn, zal het geheel nog beter voldoen.

Er valt echter nog iets heel bijzonder aangaande den toren te vermelden. Die zoogenaamde "Doopkapel", had reeds vaak, in het voorbij loopen, een punt van mijne overweging uitgemaakt; er was, dacht mij, in dat bijtorentje, onder den vloer van de ruimte die de koster gebruikte, toch ook nog wel eenige ruimte, want die vloer lag zeker wel 1.50 M. boven den

begane grond; wat zat daaronder? Die vraag schijnt ook opgerezen te zijn bij den een of ander die nu aan de restauratie van de Kerk arbeidde.

En eindelijk, op 1 September 1905, besloot men het te onderzoeken. Van buiten af brak men door den muur heen, en vond eene ruimte, gevuld met een 18tal gesneden eikenhouten kerkbeelden en beeldengroepen, die zeer veel door den houtworm geleden hadden, zoodat er van de meesten weinig meer over was dan brokstukken; alsmede een gedeelte van een kruis, verschillende klein culots, en fragmenten in pijpjaarde, waaronder twee kopjes.

Eene beschrijving er van gaf de Heer H.F.L. Frowein in het "Bouwkundig Weekblad" van 16 september 1905. No. 37. Evenzoo de Heer Jan Kalff, op 2 October 1905, in "Het Huis, Oud en Nieuw", en deze met 14 fotografische afbeeldingen. En eindelijk de Heer W. Vogelsang, in het "Bulletin, uitgegeven door den Nederl. Oudheidkundigen Bond", aflevering van November 1905, blz. 187 tot 196, met 3 photographische afbeeldingen. De Directeur van het Nederl. Museum gaf onmiddellijk last, om, wat gevonden was, voorloopig zoo goed mogelijk te conserveeren. Naar het tijdskostuum van enkele Heiligen, den stijl der plooiën, de uitdrukking en den vorm der gezichten en naaktfiguren, oordeelde men den tijd der vervaardiging te moeten stellen van 1470 tot 1520, en achtte de vondst daarom van groot belang, omdat men meende in deze voorwerpen nu echte overblijfselen van Oud-Nederlandsche Kunst te bezitten, en wel, voor zooveel sommige stukken betrof, kunst van de meest voortreffelijke soort; men wees vooral op de drie eerste afbeeldingen in "Het Huis", en figuur 1 in het "Bulletin"!

Blijkbaar waren deze beelden alzoo opgeborgen, om ze te beveiligen tegen de schendende hand der menschen. En op welken tijd dat zou kunnen geschied zijn, laat zich eeniger mate opmaken uit de volgende feiten. Op 9 Juni 1579 had te Amersfoort de beeldenstorm plaats, en op 26 Augustus 1581 werd de uitoefening van "de Roomsche Religie", bij Placcaat verboden. Volgens eene mededeling in het "Nieuws van den Dag", van 18 Maart 1907, hebben de Staten der Provincie Utrecht, in 1593 eene Commissie uitgezonden, om te onderzoeken, in hoeverre de Hervorming op het platteland van deze Provincie voortgang had gemaakt; en in het Verslag, dat die Commissie later uitbracht, leest men, met betrekking tot Soest: "De Kercke is niet wel geprepareert, noch behoorlijk van d'oude onwezen gezuiverd", wat bij vergelijking met andere plaatsen, beteekende, dat te Soest de Hervorming nog weinig voortgang had gemaakt; de Kerk nog de oude beelden bevatte. Als predikant trad dan ook nog maar een gewezen monnik op. Of die "gewezen monnik" dezelfde is als Theodorus Antonius Victor, durf ik niet beslissen, maar vóór 13 Juni 1598 had de laatste reeds te Soest "den dienst betreden", en op 8 Juli 1606 verklaarde Samuel Pitius, Predikant te Soest, in de Synode van Utrecht, dat hij "een redelijk gehoor had", Rekening houdende met de gehechtheid der Soesters aan den ouden eeredienst, zal dus de juiste datum, van het opbergen der beelden, wel liggen tusschen de jaren 1593, of 1598 en 1606. wat nu gevonden is was alzoo ruim 300 jaren verborgen, en heeft meer geleden door den tand des tijds, dan door de hand der menschen. En nu blijft alléén nog te vermelden, dat de voorwaarde, waaraan de Regeering de laatste subsidie van f 2500,- verbond, en welke de Gemeenteraad aannam, deze was, dat de oude houten beelden, welke in den toren gevonden waren, door de Gemeente kosteloos aan het Rijk zouden worden afgestaan; alzo is die vondst dus thans voor goed eigendom van het Rijk.

De Predikants-woning

Waar, vóór de Hervorming, de woning van den Pastoor gestaan kan hebben, is niet bekend. Misschien wel op denzelfden grond waar nu de Predikants-woning staat, maar dan waarschijnlijk met den voorgevel meer nabij den weg, die van de Kerkebuurt naar het Kort-Eind leidt, ten minste, toen de pijpen voor de waterleiding naar Baarn gelegd werden, zat dáár, vóór het inrijdhek der tegenwoordige pastorie, nog oud metselwerk in den grond. In elk

geval, de tegenwoordige predikants-woning, op de plaats waar ze nu staat, is een geschenk van Isaak Inssen.

Blijkens het opschrift op zerk No. 140, in de kerk, heeft deze “Het nieuwe Predikants Huis” bekostigd. De Heer Inssen overleed 23 Juni 1756, en was toen 93 jaren en 8 maanden oud. Op eenen steen, in wat toen de voorgevel van het huis was, leest men: “A0 = 1755 16° Mey Heeft Harmanus van Pembroek De Eerste Steen Van Dit Huys Gelegd”.

Derhalve had die plechtigheid plaats, ruim een jaar vóór het overlijden van den schenker. In welke betrekking Harmanus van Pembroek tot Isaak Inssen stond, is mij onbekend.

De nieuwe Predikants-woning, staat dan misschien verder van de wegen af dan de oude. Het front, vlak naar het noorden, zag uit op den Zwarten Weg, (verlengde van Den Ouden Soesterweg, bij Amersfoort, en de Lage Birckt).

Dáár was toen, juist tegenover de voordeur, de toegang tot het huis. In eene dubbele haag, eene lagere rand meidoorn aan de buitenzijde, en eene hoogere van beuken-heesters aan de binnenzijde, was een draaiend hekje, met tweevaststaande vleugels, en naar den weg daarvoor een hardsteenen stoep, van welken men, langs drie hardsteenen treden, afdaalde naar den Zwarten Weg.

Mij is door eenen bejaarden inwoner van Soest verhaald, dat dáár, ten jare 12816, eene harddraverij van boerenpaarden is gehouden, ook door boeren bereden, waarvoor de Prins van Oranje (later Koning Willem II), prijzen had uitgelooft, en dat Hijzelf, staande op de hardsteenen stoep voor het hek der predikants-woning, daarvan toeschouwer was, dragende toen nog den arm in eenen doek; de Predikant W.G. van den Broek stond aan zijne zijde. Dat “nieuwe Predikants Huis”, was twee verdiepingen hoog. Het had, aan den gesneden voorgevel, de vóórdeur, (eene boven- en onderdeur), twee ramen naar de oostzijde, en één kleiner raam naar de westzijde; boven drie ramen, en daarboven een groot zolderraam met houten luiken; aan weerszijde van dat raam een ovaal rond gat in den muur, waarin glas. Aan de oostzijde zes ramen beneden, en zes ramen boven, alles uitziende op den tuin. Aan de zuidzijde beneden twee ramen, en een kleiner raam van de keuken; boventwee ramen, en daarboven een groot zolderraam. Aan de westzijde twee ramen van de keuken; eene deur naar de keuken, een half raam, en twee ramen van het kamertje westelijk van de voordeur. Het is mij altijd voorgekomen dat deze westzijde van het huis, hetzij geheel, hetzij gedeeltelijk er later tegenaan gebouwd was; stellig was het tenminste van slechter materiaal, en met veel minder zorg afgewerkt. Misschien is, behalve de keuken, een groot deel oorspronkelijk bergplaats geweest, voor turf en hout, en zoo al meer; maar toen later eene afzonderlijke schuur gebouwd was, is van die bergplaats in het huis eene kamer gemaakt, die heel gezellig gelegen was, alleen wat laag van verdieping.

De nieuwe schuur, eerst van hout, later van steen, kwam met eene dubbele deur uit aan den Zwarten Weg, maar had ook eene deur naar den tuin en het huis. Zij had ruimte genoeg, ook voor een paard en rijtuig. Een ander gedeelte er van, met afzonderlijken ingang, was voor waschhuis ingericht, en voorzien met een gemetseld fornuis, waarin een ijzeren wasketel, en schoorsteen.

Wellicht nadat de straatweg naar Naarden gelegd was, is de hoofdtoegang tot het huis naar die zijde overgebracht, en heeft men daar een dubbel inrijhek voor rijtuigen, en een kleiner voor voetgangers, gemaakt.

Het geheele terrein, waarop het huis staat, is twee en tachtig Aren groot, strekkende van den straatweg langs den Zwarten Weg, tot aan het begin van het Kort-Eind aldaar. Van het Kort-Eind door eene flinke sloot gescheiden, loopt de oostelijke grens daar langs voort. Aan de zuidzijde grenst het erf aan bouwland van burenen, wederom tot aan den straatweg. In den tuin loopt, rondom het huis een wandelpad, weleer tusschen eene dubbele rij platgeschoren lindebomen; de buitenste rij daarvan was reeds vóór 1847 verdwenen, en de binnenste rij was ook al sedert jaren niet geschoren.

Van dezen werd langzamerhand om dan anderen een weggenomen, en in het gazon bloemperken aangelegd. Iets verder den tuin in was de moestuin, en nog verder een boomgaard met meer dan 70 vruchtboomen; en aan het eind een boschje van opgaand eiken en andere boomen, waaronder eiken- en berken-hakhout, en wandelpaden erdoor. In 1893 is het huis geheel verbouwd, van welk feit de heugenis ook in de vermelden gevelsteen is ingebeiteld: nu is de hoofd-ingang geheel naar de westzijde overgebracht.

Geschenken, ten gebruike bij den Openbaren Eeredienst

1834 de WelEerwaarde Heer Petrus Attendoorn l'Allemand, van 23 maart 1818 tot 11 Juli 1830 Predikant alhier, en daarna te Brummen, waar hij 22 December 1836 overleed, schonk aan de Gemeente twee zilveren bekers, ten gebruike bij het H. Avondmaal, waarin gegraveerd is: "1834-Zoest".

20 november 1840 schonken, de welEerw. Zeergel. Heer Dr. Carel Lucius Petrus Metelerkamp, en zijne echtgenoot, Vrouwe Judith Philippine de la Fontaine Schlüter, haar een zilveren wijnkan, ten gebruike bij het H. Avondmaal.

Reeds vóór 1847 had de WelEd. Heer F.J. Harderwijk, eigenaar van Nieuwerhoek, haar twee fluweelen collecte-zakjes, aan stokken van ebbenhout, met zilveren banden, geschinken.

18 Mei 1853 ontving zij, een langwerpige vierkante broodsotel, en twee dito ronde borden, ten gebruike bij het H. Avondmaal. In de onderzijde van de sotel was gegraveerd:

"Aan de Hervormde Gemeente te Soest, ten gebruike bij het Avondmaal geschonken, met 2 ronde bladen, tot een toegenegen aandenken, ook van wijlen mijn Echtgenoot Vrouwe C.E. Muysken. Buitenverblijf: Middewijk. J.N. Hilkes. – 18 Mei 1853".

Daar de schenker den wensch had uitgesproken om bij zijn levenniet als zoodanig bekend te worden, werd dat inschrift met papier beplakt, dat weggenomen is nà zijn overlijden in 1854.

6 April 1860 schonk Vrouwe Anthonia Maria Muysken, geb. Op Den Oort, haar een damasten tafellaken, met twee groote en twee kleinere dito servetten, waarin geweven is eene voorstelling van het Avondmaal des Heeren, naar de schilderij van Leonardo da Vinci, en verder de woorden: "Gemeente-Soest-1860".

2 November 1873 besprak Mejuffrouw Alida Elisabeth Craandijk, wonende op den Huize "Hofslot", haar testamentaire beschikking, en uit hare nalatenschap aan te koopen, twee zilveren offervazen, ten gebruike bij het H. Avondmaal. De Gemeente kwam in het bezit daarvan nà haar overlijden op 22 Juni 1875.

Predikanten bij de Nederduitsch-Hervormde Gemeente te Soest

Zie ander deel

Beeldenfondst bij de restauratie van 1905

In het hoofdstuk waar Ds. Bos de toren van de Hervormde Kerk beschrijft, maakt hij melding van de restauratie, die in 1905 plaats vond en van de spectaculaire beeldenvondst in een verborgen nis in de doopkapel.

Ongeveer 18 beelden of beeldengroepen bevinden zich nu in het Rijksmuseum te Amsterdam, het Centraal Museum in Utrecht en in Museum Flehite te Amersfoort.

Wij laten hier enige van de best bewaarde beelden zien, met een korte beschrijving:

1. Vrouwelijke heilige met rozenkrans. Houten beeld, 77 cm hoog. Polychrome verfresten en verguldsel aanwezig. Mogelijk St. Cunera. Ca 1510.
2. Priesterbeeld. Houten beeld van onbekende heilige. 83 cm. Hoog. Ook veelkleurig geschilderd. Begin 16e eeuw.

3. Beeld van Maria met Christuskind. Gedateerd 1470-1480. Hoogte 60 cm. Het beeld is weer samengesteld uit ± 80 fragmenten van pijpjarde. Resten verguldsel en polychrome.
4. Soldaat met tulband en in het harnas. Kijkt op naar het kruis. Eén van de krijgsknechten, die deel uitmaakten van een Kruisigingsgroep. Gedateerd ca. 1510 en 50 cm. Hoog.
5. Andere soldaat van deze Kruisigingsgroep, staande onder het Kruis. Kop met boeventronie. Draagt hoofddoek en harnas, 47 cm. Hoog.
6. Maria met Kind. Een van de grotere beelden (1,45 m hoog) uit een zogenaamd "Marianum". Dit wil zeggen twee beelden, die ruggelings tegen elkaar staan, geplaatst in een hangende stralenkrans. Datering begin 16^e eeuw.
7. Geharnaste heilige. Ridderfiguur met harnas en maliën . Hoogte 79 cm. Begin 16^e eeuw. Mogelijk St. Adriaan.
8. De graaflegging van Christus. Beeldengroep met een hoogte van ± 45 cm. Nicodemus (?) en Maria leggen het lichaam van Christus in een sarcofaag. Datering ca. 1500. Eikenhout met verfresten.

Predikanten bij de Nederduitsch-Hervormde Gemeente te Soest

Met tegenspraak moet dit onderwerp begonnen worden. In het Aardrijkskundig Woordenboek der Nederlanden van A.J. van der Aa, leest men in het artikel "Soest": De eerste die in deze gemeente het leeraarsambt heeft waargenomen, is geweest Christianus Lennepeus, die in het jaar 1588 herwaarts kwam, doch slechts voor eenen korten tijd; na hem stond er Paulus Lindenus." In de Acta der Provinciale en Particuliere Synoden, verzameld en uitgegeven door Dr. J. Reitsma en Dr. S.D. van Veen", wordt een Lennepeus zelfs niet genoemd, en daardoor ben ik gaan twifelen aan de geloofwaardigheid van dit bericht. Hiermede kan wel dezelfde verwarring hebben plaats gehad, als met den schilder en graveur Hendrik Aldegraaf die in datzelfde artikel opgegeven wordt als te Soest, (prov. Utrecht), geboren te zijn, doch werkelijk geboren is te Paderborn, in Westfalen, en al spoedig daarna verhuist naar Soest, in Westfalen.

(Conversations Lexicon van Brockhaus, 11 de uitgave, i.v. Aldegreve. Heinr.)
 In de "Acte synodi particularis, binnen Arnhem gecelebreert anno 1598 den 13 Juni et deinceps stylo veter", leest men, sub 25: "Theodorus Antoni Victor in den synode affgevraeght sijnde, waer hij geexamineert ende tot den ministerium toegelaeten sij, heeft wel gesecht, dat hij tot Utrecht van Johanne Cesario geexamineert is, maar en konde het niet doen blijcken. Is ten tweden gevraeght, waerom hij geen attestatie verdoende van die kercke tho Soest in het Sticht van Utrecht, daer hij te vooren den dienst betreden hadde. Antwoorde, dat dit niet en hadde konnen geschieden, overmits hij sich in overspell verloepen hadde. Ten darden gevraeght sijnde, hoe hij tot den dienst te Zuylen gecoemen is, heeft geantwoort, dat hij van die E.heeren der plaetzen bij provisie daertoe gepromoveert was sonder andersins van eenige gemeynte beroepen te sijn, oock sonder dat die clasje daarvan wetenschap van gehadt heeft. Op welke stucken die broeders des synodi gelet hebbende ende bevindende die so swaer te sijn, dat daer geen dispensatie op en valt (dewijll den artickell 72 Hagensis synodi die persoonen, sulcke groeve sonden begaende, van den Kerckendienst affset, all waeren sie schoen te vooren legitime geexamineert ende tot den dienst toegelaeten geweest), soo en konnen sie geensins verstaen, dat Theodorus voorseyt langer dat predickamt betreden moege, maer willen hem wellbehulpelick sijn, dat hij ergents eenen schoeldienst mochte becoemen om alsoo midell te hebben, waerop hij sijn huysvrouw en de kinderen onderhoude.

Men sall oock arbeiden, dat die kercke tot Suylen metten eersten met eenen beguaemen dienaar versien worde”.

(Reitsma en van Veen, Acta der Provinciale en Particuliere Synoden. IV. Bl. 71).

! Samuel Pitius woonde, op 8, 9, en 10 Juli 1606, de “Synode der kercken des Stiffts van Utrecht, gehouden binnen Utrecht int Catharinen convent”, bij als “kerckendiaenaar tot Soest, en “verclaerde (op 8 Juli) dat hij redelick gehoor heeft. Claechde so over de hoofden als d’ander ter oorsaeck van de superstition;vdatter noch geen psalmen zijn ingevoert; dat de overheden den schoolmeester op sulcke conditie aengenomen hebben, dat hij geen psalmen singen sal op poene vangecasseert te worden; dat andersins (sonder sulck belet) den schoolmeester wel daertoe gesind soude sijn, end de gemeente daerin geen moyte en soude maecken. Verhaelde oock dat sij te vooren hadden versocht, dat men de doopbedienen ende houwelick bevestigen soude in de huysen, doch dat nu meestal affgebracht zij. Claechde mede dat d’huijsluijden bij haer selffs singen: Christus is opgestanden, ende de psalmen niet en willen toelaeten, dat oock eenige, de huwelicksche proclamatie gedaen zijnde, haer in de kercke in den echten staet niet en laten bevestigen. Verhaelde dat hij noch geen avondmael en had bedient ter oorsaecke van de superstition, daer d’huijsluijden noch mede ingenomen zijn. Meende, datter wel eenige onder de gemeente zijn, die geneijcht zijn om ten avondmaal te gaen, maer geene onder de wett. Seijde mede, datter onder de wet eenige sijn geneijcht tot de psalmen, maer doordien datter eenige rijke huijsluijden zijn, die de psalmen niet en willen toelaten, deselve noch niet en kunnen ingevoert werden. Seijde mede, dat hij noch geene diaconie en heeft, doordien d’arme bij d’huijsluijden selve onderhouden worden”.

Op 9 Juli wordt genotuleerd: “die van Woudenberch, Soest, Emmenes en Baern uitgestaen zijnde”, d.i. de vergaderkamer verlaten hebbende, is van de overige leden der vergadering, aangaande die Gemeenten, “niet gehoord dan alle goet”.

(Tijdschrift voor Oudheden. enz. van Bisdom Provincie en Stad Utrecht. 1847. Bl. 102, 128, 141, 151, 167, 205, en 206.-

Reitsma en van Veen, Acta der Provinciale en Particuliere Synoden. VI. B. 297, 310, 311, 317).

In de handelingen der Synodale vergadering van Zuid Holland, d.d.d 26 Juli 1619, worden genoemd, als geciteerden wegens Remonstrantsgezinde gevoelens, Johannes Pythius, Predikant te Aarlanderveen, en Samuel Pythius, Predikant te Waarder. Zij werden afgezet, maar in de synode van Woerden, gehouden in 1625, geexamineerd, en weder beroepbaar gesteld. De laatste werd toen, onder goedkeuring der synode, weder te Waarder beroepen. Zou deze Samuel Pythius dezelfde zijn als Samuel Pitius, die in 1606 Predikant te Soest was?

(Kist en Royaards, archief voor Kerkel. Geschiedenis, inzonderheid van Nederland. VII. Bl. 28, 182 en bl. 40, 182, 222, 229).

2. Regnerus ab Oosterzee, (Reynerus Oosterzee, Reyner van Oosterzee), woonde op 27 en 28 Augustus 1612 “na ouden stijl”, als “Predikant tot Soest”, de vergadering bij “der Synode oft Kerkelijcke bijeencomste, op voorgaende convocatie ende beschrijvinge van de Edele Vermogende heren Staten ’s lands van Utrecht in deselve provincie gehouden- ende dat binnen den grooten reflectoor aldaar”, welke synodale bijeenkomst hoofdzakelijk belegd was, om haar voor te leggen “seker ontwerp van Kerckenordeninge”, om het “advijns ende gevoelen” van deze vergadering daarop te hooren, waar om het ontwerp van artikel tot artikel overluid, langzaam, en duidelijk zoude worden voorgelezen.

Op 28 Augustus, bij de behandeling van “Particuliere vragen, daarop “advijns is begeert”, lezen wij: “de predicant van Soest, sekeren Casum matrimonialem hebbende voorgesteld, genoechsaam in de politijcke ordonnantie der E.M. heeren Staten verhandelt ende nader verclaert int appointement, bij hare E. Mog. Gegeven op seker request, ten occasie van den

voornoemden casu hare E. M. overgelevert, is tot de voorss. Ordonnantie ende appointement gewesen om hem daarna te “reguleren”.

(Tijdschrift voor Oudheden. enz. van Bisdom Provincie en Stad Utrecht. 1847. Bl. 167, 190. -Reitsma en van Veen, Acta der Provinciale en Particul. Synoden. VI. Bl. 330, 342).

Deze Regnerus ab Oosterzee, Guilhelmi zoon, was op 10 Augustus 1619 Predikant te Bunnik. In de Handelingen der Provinciale Synode van Utrecht, gehouden binnen Utrecht, “int capittelhuys ten Dom”, van 10 Augustus tot 1 September 1619, lezen wij aangaande hem: “alhoewel hij in den voorgaende synodo hemselven neutraal heeft gehouden ende nu bereyt was het formulier te onderteycken, nochtans daer hij sich in syne bedieninghe, gelyck uyt voorscheyden beschuldigingen, depositien ende syn eygen bekentnisse blijktt, in die leere ongestadich ende spottachtich, in syn leven ongeregelt, jae selfs in deze tegenwoordige vergaderinge seer lichtvaerdich gedragen heeft, soo is geresolveert, dat die voornoemde Regnerus ab Oosterzee van nu voortaan zall wesen gedeporteert van alle kercklijcke diensten ende bedieninge volgens die sententie, die hier volcht ende hem in de voorgaderinge is voorgelesen: Het Synodus, gehoort hebbende verscheyden beschuldigingen concernerende die leere ende leven, ingebracht tegen Regnerus ab Oosterzee, jegenswoordigen predicant tot Bunnik, ende syne verantwoordinge ende eyge bekentnisse, mitsgaders in die vrese des Heeren rypelyck geleyt hebbende opalles, waerop in desen te letten stont, heeft eendrachtelyck geoordeelt ende verclaert, dat die voorss. Regnerus ab Oosterzee als inhabyt synde tot den kerckdienst van synen dienst sall werden gedeporteert, gelyck het synodus hem deporteert mitsdesen, belastende ende bevelende hem noch tot Bunnik noch elders met eenige kerckelycke diensten sich te bemoyen, maer dat die kercke tot Bunnik wederom met een bequam dienaar sall worden voorsien. Aldus gedaen in die synodale voorgaderinge den 12 Augustus 1619.

“Ende alhoewel die voorss. Oosterzee nae pronuntiatie van dese sententie sich in die vergaderinge seer onverdullich heeft getoent, is nochtans sanderen daaghs na verscheyden ernstige vermaninge in die vergadering verschenen, heeft syn schult ende verdiende straffe bekent, versoeckende dat die broederen met ende voor hem Godt Almachtich wilden bidden, opdat hij wederom terecht gebracht ende behoorlycken satisfactie ende bekeeringe hebbende tot den kerckdienst ofte andere mindere diensten mocht worden gepromoveert, ende dat middelretyt zijn huysvrouw ende kijnderen door intecessie van dese vergaderinge ende singuliere gratie van die E.M. heeren Staten deser provincie tot haer onderhout yedt mocht worden toegeleyt, waerop nae ernstige ende iterative vermaninge tot boetveerdicheyt die vergaderinge belooft heeft alle favoer te bewysen”.

(Reitsma en van Veen, Acta der Provinciale en Particul. Synoden. VI. Bl. 409, 410). “Reynerus van Oosterzee, Guilhelmi zoon, hij was tot 161..., eerst predikant tot Bunnik en Vechten, en daar geweerd 1617 of 1618, of vroeger, alzo in de eerste classicale Acte van 1619, al als geweerde word gevonden; is wederom beroepelijk gestelt zijnde, alhier (Tul en ’t Waal en Hondswijk), beroepen 1622; wordt veldprediker en ziekebezoeker in ’t Leger 1626, als ook 1628 en 1632. Hij nam in de pesttijd van 1636, op verzoek van de wethouders van Rhenen, en toestaan van zijn Kerckenraad en Classis, den Dienst bij de pestige aldaar waar; wordt 1637 in Aug. Emeritus verklaard. Hij bied zynen dienst de broederen wederom aan, om als krankebezoeker, en anders, de pestkranken te bedienen, en ook andere mee, die hem van noden mogten hebben, en ontbieden zouden 1645, vernieuwd deze aanbiedinge en verzoekt eenig jaarlijks hulpgeldt tot bevorderinge van zyn studium Botanicum Hij is gesturven 1652 of 1653.”

3. Paulus Lydenius, (Lidenus, Lindenius, van der Linden), heeft als Predikant te Soest, waar hij sedert 1615 stond (A.J. v.d. Aa, Aardrijksk. Woordenboek v. Nederland i.v.) de Synodale vergadering in St. Catharinen te Utrecht, op 12 October 1618, bijgewoond. In de “Acta ofte handelinghe sinodi provinciael Ultrajectinae, gehouden binnen Utrecht int capitelhuys ten Dom met autorisatie der E. M. heeren Staten van den lande Utrecht begonnen den thienden Augusti anno 1619 ende geeyndicht den 1en Septembris”, leest men op Cap 2± `Joannes Monachus, // Paulus Lydenius, / Agidius Seistius, respective predicanten tot Bunschoten, / Soest, / Segvelt, gelijk zij tsamen een request hadden overgegeven aen de E. heer en Geduputeerde van de E. M. heeren Staten van dese provincie, waerbij zij verclaerden, dat se dese vergaderinge nyet en conde houden voor wettelyck, overmits sij sijnde ingesetene predicanten van dese provincie wierden buyten geslooten ende vreemde daertoe geadmiteert, versochten daerom off hiermede te sitten als judices, ofte dat de Remonstrantenmochten hebben een vergaderinge appart, gelijk sij in Octobri des voorleeden jaers gehadt hebben, alsoo hebben sij, geexamineert sijnde, in substantie vast op een maniere geantwoort, te weeten al te samen tot Leyden gestudeerd te hebben, ende het gevoelen der Remonstranten altijd toegedaen geweest te sijn ende noch te sijn, ende hetselffde partijdelijck tot naedeel van Godts kercken gedreven te hebben, ende) naedat se hoeft voor hoof t voor die vergaderinge geciteert ende ondersocht waeren, hebben gelijkelijck verclaert’ nyet alleen de decreta synodalia voor onscriftmatich te kennen, ende consequentelijck deselve nyet te connen onderteyckenen, maer daerenboven onnodich te zijn sich op de Confessie van de Nederlantsche kercke ende den christelijcken Catechismo te verclaren --- waerover dat de vorss. Persoenen van alle kerckelijcke diensten ende bedieningen zijn gedeporteert, gelijk tot dien eijnde een yder, hoeft voor hoeft wederom binnen geroepen zijnde dese naevolgend sententie is voorgelesen:

“Het Synodus van de provincie Utrecht, jegenswoordich vergadert binnen Utrecht om de goeden resolutie des nationalen synodus ende der bevelen der hooger overicheyt te voldoen, heeft voor haer geciteert (Paulus Lydenius), predicant tot (Soest), denwelcke gevraecht zijnde waervoor hij de decreta des voorseyden synodi hielt, ende off hij oock geresolveert soude sijn deselve te onderteyckenen ende te achtervolgen, heeft rondelijck in dese synodo verclaert deselve decreta te houden voor onscriftmatich ende nyet te connen onderteyckenen ende achtervolgen, ende daerenboven kennelyck is, dat hij het gevoelen der Remonstranten doorgaens tot ondienst van Godes kercke ende ontrustinge der gemoederen seer heftich ende partijlich heeft gedreven ende het contrarie gevoelen van de Gereformeerde kercke tegengestaen, waer om de voorseyde synodus volgende de ordre ende last, in synodo nationali gegeven, ende de goede intentie van de Ho. Mo. Heeren Staten Generaal heeft verclaert, gelijk se verclaert mits desen, dat de voorseyde (Paulus Lydenius) van nu aff sall worden gedeporteet van alle kerckelijcke diensten en bedieningen, gelijk hem het synodus depositeert mitsdesen,, ter tijt toe dat hij door beter onderrechtinge ende bedenckinge hemselve met de Gereformeerde kercke soo in desen als alle andere leerpointen sall conformeren ende de kercke behoorlijcke satisfactie sall hebben gedaen ende met deselve waerlijck ende ten vollen wesen versoent, belastende ende bevelende hem noch te tot (Soest) noch elders sich met eenige kerckelijcke dienste te bemoyen, ende dat daerentusschen de plaetse van (Soest) met een bequam leeraer sall worden versien. Aldus gedaen den 19den Augusti in de synodale vergaderingh anno 1619.”

(Reitsma en van Veen, Acta der Provinciale en Particul. Synoden. VI. Bl. 361, 417, 418, 448).

In het midden van 1623 werd het getal der Remonstrantsche gevangenen op Loevestein vermeerderd met Paulus Lydenius, die te Kampen gevangen was. Van dezen wordt verhaald dat hij, in het najaar van 1622, vele weken aan den Uithoorn, zeer krank had gelegen tenhuize van zijnen broeder, Mr. Nicolaus Lydenius, en dat zijn vader, Johannes Lydenius,

Predikant te Kockengen, een hard Contraremonstrant, op eene reis naar Amsterdam daar voorbij varende door Nicolaus werd uitgenoodigd om aan wal te komen en den zieken zoon te bezoeken, en hem, “daar hij sich voor Medicijn liet gebruiken”, iets voor te schrijven, maar dat die harde vader zijnen zoon niet wilde zien, zeggende: “Laet hijsich bekeeren, dansal ik hem weer aennemen en ontfangen voor mijn soon”.

Aan den Uithoorn wat bijgekomen, doch niet geheel hersteld zijnde, werd hij verzocht naar Kampen te komen, en daar de Remonstranten met prediken te dienen. Zijne zwakte gaf hem reden genoeg om die uitnodiging af te slaan, doch bekend met de schaarschheid der Leeraren in het vaderland, verklaarde hij zich bereid daarheen te gaan.

Hij voer van Amsterdam naar Kampen, maar werd in het schip door den predikant van Ens, op het eiland Schokland, herkend, en aan een van de “Meentslieden” verraden, die het terstond den Burgemeester mededeelde. Zoodra hij in Kampen kwam werd hij door eenen verspieder gevolgd, om te zien waar hij binnen ging. Dat was ten huize van den burger en lakenbereider Allaerd Dirkssoon, waar hij zijn verblijf dacht te nemen. Deze, hem niet van aangezicht kennende, en ook niet wetende dat hij predikant was, te meer omdat hij ook geener predikants-kleeding droeg, stond met eenige lieden in zijnen winkel te spreken, toen die van Magistraat of Burgemeester met hunne dienaren kwamen invallen, die Lydenius, eer hij spreken kon en zich bekend maken, in het voorhuis aangrepen en weggleidden. Dit geschiedde op donderdag vóór Paschen den 10den April naar oude stijl, of den 20sten April naar den nieuwen, 1623. Zij brachten hem op eenen hoogen toren, de Haagepoort genaamd, waar zij hem met zware ijzerketenen aan eenen dikken paal vastmaakten, en met een boei ook zijn eene been daaraan vast sloten, zoodat hij, zoolang hij in dien kerker was, en dat was omtrent negen weken, met dien keten moest gaan, staan, zitten, liggen, en slapen. De Magistraat van Kampen maakte terstond zijne gevangenneming aan de Staten-Generaal bekend, die dezen brief wederom aan het Hof van Holland vertoonden, om te vernemen of de Heren Raden iets op of tegen den persoon van Paulus Lydenius te zeggen hadden, of hem ten laste legden. Het Hof stelde hun eenige artikelen uit de bekentenissen van Slatius en Jan Blansaert ter hand, met last of verzoek om den gevangene daarop te examineeren, en te zien of zij iets uit hem trekken konden, inzonderheid om na te vorschen of hij schuld had aan een de ontdekte Conspiratie.

Ingevolge die aanschrijving werd Lydenius op zekeren nacht in het midden van Mei, ouden stijl, van de Haagepoort in de Wildvang gebracht, waar men gewoonlijk de grootste kwaaddoeners, die het leven verbeurt hadden, placht te zetten. Daar vond hij twee Heeren, de Burgemeesters Hardenberg en Ruitenberg, den Secretaris, en den Beul met “een deel scherpe roeden”, en ook de pijnbank, zoodat alles gereed scheen om hem te geeselen en te pijnigen. Men heeft hem toen, met al dat pijntuig voor oogen, scherpelijk ondervraagd, niet alleen over het oogmerk van zijne komst te Kampen, maar ook ter zake van de conspiratie, hem daar mede beschuldigende zonder eenig bewijs te hebben ten zijnen laste. Zij eischten dat hij het zou bekennen. Hij zeide dat hij het niet kon bekennen, dewijl hij in die zaak gansch onschuldig was. Op dat ontkennen begonnen de Heeren te dreigen met de pijnbank, en wezen hem op den beul, die daarbij stond om hem te ontkleeden en te geeselen. Hij meenende dat het ernst was, begon al zijn wambuis te ontknoopen, en zich tot de pijn te voegen, en God te bidden om kracht, opdat zijne onschuld mocht blijken: ook keerde hij zich tot de Heeren, zeggende: “Mijne Heeren, ik bid u ziet toe wat gij doet, en beneem mij mijne gezondheid niet, want ik ben onschuldig”. Toen wees de Burgemeester van Hardenberg op den bovensten ring en rol, en zeide tegen den gevangene: “zie, zoolang moet gij nog gerecht worden”, hem verder zoo hard bejegenende, dat hij later pleegde te zeggen, dat hij nog nooit onder Heeren iemand gezien had, die minder billijkheid en meer bitterheid had dan die Burgemeester. Doch al dat dreigen met beul en pijn, met geeselen, met rekken en trekken, was te vergeefs, hij volhardde in het betuigen van zijne onschuld, en het kwam nu op het pijnigen aan; doch geen blijk noch

schijn van schuld vindende, durfde men niet voortgaan tot scherper ondervraging, en vond goed hem weder naar de Haagepoort te brengen. Daarna schreef de Magistraat eenen brief aan de Ho. Mo. Heeren Staten Generaal, inhoudende: “dat se alle vlijt in ’t ondervraegen van Lyndenius, met naemen op de confessien van Slatius en Jan Blansaert hadden aengewend; oversendende ’t geen hij daerop hadt bekent, en in schrift gestelt, sonder dat sij uit hem iets anders, ofte meer hadden kunnen trekken.” De Heeren Staten zijne belijdenis hebbende hooren lezen, en daar geene schuld in vindende met betrekking tot de conspiratie, gaven last om de Heeren Burgemeesters en Wethouders der stad Kampen, met eenen brief te bedanken voor de gedane moeite, en naardien zij op het ogenblik niets anders hadden noch wisten, ten laste van de gevangene, zoo lieten zij het aan hen over in deze zaak verder te handelen, zooals zij het ten dienste van het Land zouden meenen te behooren. Maar op 12 Juni werd door den Heer Tegnaegel, van wege de Provincie Overijssel ter Generaliteit gecommiteerd, aan hunnen Hoog. Moog. Voorgesteld, wat die van Kampenzouden hebben te doen met den Arminiaanschen Predikant, dien zij in hunne stad in hechtenis hadden, en wiens confessie zij aan hunne Hoog. Moog. Hadden toegezonden. Op dat voorstel is, na gedaan omvragen, verstaan, dat men den gemelden Predikant zou mogen brengen op het Huis Loevestein, om aldaar gelijk de andere Predikanten die daar waren, met zekerheid opgesloten en bewaard te worden. Diensvolgens hebben Burgemeesters en Wethouders der stad Kampen Lyndenius ter eeuwiger gevangenis verwezen, en naar Loevestein doen voeren, waar hij 27 Juni, nieuwe stijl, aankwam. Men zette hem hier in eene plaats, genaamd de groene kamer, die, beneden zijnde, haar uitzicht had ter zijde op de vensters van de kamer boven, waar Simon Lucae Bysterus werd bewaard. Deze had zijne vensters open gezet, om te zien of Lyndenius niet uit de zijne zou kijken, en daar opziende dat hij zijne vensters open deed, sprak hij hem aan. Maar niet lang met elkander gesproken hebbende, zag hij dat de vensters van Lyndenius weder gesloten werden, en hoorde hij dat men ze toespijkerde. Dus werd hun dat vermaak benomen. Spoedig daarop kwam de cipier boven bij Bysterus, hem uit naam van den Luitenant bekijvende, omdat hij met Lyndenius gesproken had, en dreigde dat men ook zijne vensters zou toespijkeren wanneer hij zulks niet naliet.

Gelijk de Remonstranten zich over de gevangenis van Lyndenius ter hoogste bedroefd hadden, zoo strekte het hun tot vreugde dat zijne onschuld, zowel als die van Niellius en Popius, op het stuk der Conspiratie, aan de Wethouders zoo klaar was gebleken.

De lakenbereider Allaerd Dirkssoon, in wiens voorhuis Lyndenius was gevangen genomen, werd ook gevangen genomen, en op de Hagepoort gezet, niet bij Lyndenius, maar op eene plaats waar het, vanwege het ongedierte, niet wel te houden was, hem ten laste leggende dat hij, tegen het verbod in, een Remonstrantsch Predikant geherbergd had. Hij bracht daartegen in dat hij Lyndenius, toen hij in zijn huis kwam, niet kende; dat hij er niets tegen doen kon dat een vreemd man in zijn voorhuis kwam; dat hij hem eerst moest hebben hooren spreken, en dan, wetende wie hij was, moest geherbergd hebben, om schuldig te zijn. Terwijl hij in de gevangenis zat, bemerkte men dat hij somtijds met zijne vrouw kon spreken; door een venster van den toren dat op de stads-wal uitzicht had. Dat venster werd dichtgespijkerd, en de man zat in het donker. Hij beklagde zich dat hij op die wijze van het ongedierte moest vergaan, dewijl hij ze in het donker van zijn lichaam niet kon weren; vruchteloos, men liet hem daar 17 of 18 weken, in den besten tijd van zijn bedrijf, en legde hem ten slotte eene boete op van duizend gulden, en de kosten zijner gevangenis. Men bracht daar tegen in, dat, als hij met voorweten eenen Remonstrantschen Predikant geherbergt had, hij, volgens de plakkaeten, niet meer dan driehonderd gulden schuldig was, en dat die lange gevangenis hem waarschijnlijk meer dan drie honderd gulden tot schade was geweest.

Zij antwoordden: “dat se op geen plakkaeten pasten, en dat se in hunne stad naer hunne discretie handelden.” Alles was dus vruchteloos, hij mocht niet van de Hagepoort voor dat hij

de duizend gulden, met de kosten, ten volle betaald had. Dat alles bracht den man in de alleruiterste ongelegenheid, en op den drempel der armoede.

(G. Berandt, Historie der Reformatie. IV. Bl. 1096 tot 1101.- J. Regenboog, Historie der Remonstranten II bl. 356 tot 358).

Over de mishandeling van Paulus Lydenius, (wiens schuilnaam was Tilanus), sprak ook Paschier de Fijne, in zijn hekelschrift, getiteld: "Kamper-Steurtjen, van harde eyeren, sterke boter, en bittere mostert", uitgegeven in 1648.

(J. van Vloten, Paschier de Fijne; bl. 184, 345, 373 en de Aantt. Bl. 15).

Op 19 Juli 1631 is Lydenius, met de Predikanten Bernherus Vezekius, Petrus Cupus, Carolus Niellius, (Charles de Niéles), Arnoldus Geesteranus, Dirk Boom, en Simon Lucae Bysterus, Loevestein ontvlucht.

(A.J. van der Aa, Aardrijksk. Woordenboek der Nederlanden i.v. Loevestein. Huisvriend. 1885, blz 263).

Paulus Lydenius werd, op 3 Augustus 1632, Predikant bij de Remonstrantsche Gemeente te Hoorn, en is aldaar, in die betrekking overleden in 1648.

(C.A. Abbing, Geschied. Der stad Hoorn. II bl 94 der Bijll.- Huisvriend. 1885. blz 263).

N.B. van no.4 af, tot, naar ik meen no 26 ingeslooten, is de spelling der namen van de Predikanten gevolgd, naar hunne eigene handteekening in een boek berustende in het Archief der Classis Amersfoort, en getiteld: "Belijdenisse des gheloofs", en dar achter, eveneens gedrukt: "Formulier van onderteyckeninghe voor Predicanten".

4. Niclaes Corneliszn. Hoochvorst, Proponent, werd, waarschijnlijk door de Provinciale Synode, in 1619, als opvolger van Paulus Lydenius te Soest beroepen, en nam zitting in de Classis Mei 1620. Hij is aldaar overleden in Augustus 1630.

(H. van Rhenen, Lijste van de Namen van Predikanten onder de Prov. Utrecht. Bl. 143. – Naambord in de kerkekamer te Soest. - Reitsma en van Veen, Acta der Prov. en Partic. Synoden. VI. Bl. 448).

5. Antonius Heldius, Amersfoorter, (vader van Reinerus), Proponent, beroepen in Augustus 1630; geexamineerd in November, en bevestigd 28 November. Hij vertrok in November 1631 naar Vreeswijk, (De Vaart), en is op 17 November 1664, aldaar overleden.

(H. van Rhenen, Lijste van de Namen van Predd. Enz Bl. 116. – Naambord in de kerkekamer te Soest. – Kist en Moll. Kerkhist. Archief. I bl. 304).

6. Joannes Paschasius Baers, geboren te Breda, werd in 1605 Predikant te Scherpenzeel; in 1610 te Fijnaard; op 5 September 1620 te Vreeswijk; ging in 1629 als Predkiant naar Fernambuco; en was van 1632 tot Maart 1645, Predikant te Soest. Toen werd hij Emeritus verklaard, en overleed te Soest in het voorjaar van 1653.

Hij kan een zoon, of jonger broeder, geweest zijn van Paschasius Baers, Mr. In Hoochcaspel in 1580, en die als zoodanig op 17 April (stilo novo) 1589, als kerckendienaer in de Classis van Enckhuysen voor Christianus Lenaertsz. Genaamd Sinapius Venlo, Predikant te Medemblik.

Ook een Paschasius Baers, Minister Ecclesiae Leoverdiensis, ("denar tot Lewarden"), wordt 12 Mei 1591 Praeses van den Vriesschen provincionaelschen synode, binnen Doccum. Deze kan niet dezelfde zijn als voorgaande, die, volgens Bor, in 1590 te Hoog-Kerspel is overleden.

(Kist en Moll. Kerkhist. Archief. III bl. 72, 73. –Reitsma en van Veen, Acta der Prov. en Particul. Synoden. VI. Bl. 448, en 56, enz. Bor. Nederl. Oorloghen; III. Bl 47).

Joannes Paschasius Baers werd door de Bewindhebbers der West-Indische Compagnie, in 1629, bij leening verzocht, waartoe hij zich bereidwillig toonde, en wat Kerkeraad en Classis toestonden, mits dat, ingevalle hij na verloop van een jaar tot zijnen dienst niet wederkeerde,

men een ander Predikant zou mogen verkiezen; indien dit zoo mocht geschieden, zou men hem echter eene andere plaats in de Provincie open houden.

Wedergekomen zijnde, stond hij in 1631, wegens verscheidene begane misslagen, in zijnen dienst stil; kreeg getuigenisbrieven om naar eene andere gelegenheid om te zien en bleef van den dienst ontslagen; men zou te Vreeswijk met het beroepen van eenander Predikant voortgaan, gevende hem nog negen weken tijds, men zou hem ondertusschen ergens anders zoeken te bevorderen, in Juni en Augustus van het jaar 1631. Hij werd in 1632 beroepen naar Soest, in de plaats van zijnen opvolger, die van daar met een vrij beroep naar Vreeswijk in zijne plaats kwam.

Baers bedankte de Classis voor hare aangewende moeite en zorg, in het overbrengen van zijn persoon en dienst van Vreeswijk naar Soest.

(Naambord in de kerkekamer Soest.- H. van Rhenen, Lijste van de Namen van Predd. Enz Bl. 116, 117).

Hij schreef: *Olinda ingenomen*. Amsterdam, 1630; *Cornucopiae*, d.i. een boek van allerlei materien, te Amsterdam gedrukt tot kost en last van den Auteur. 1648.

(Kist en Moll. Kerkhist. Archief. III bl. 72, 73. –Frederiks en van den Branden. Biogr. Woordenb. Der N. en Z. Nederl. Letterk. Bl. 31)

7. Abrahamus Eilshemius, was eerst Predikant te Belkum in Friesland, en werd, in Maart 1645, van daar naar Soest beroepen, waar hij in 1649 overleed.

(Naambord in de kerkekamer te Soest.- H. van Rhenen, Lijste van de Namen van Predd. Enz Bl. 143).

8. Henricus Martini ab Harlingen, vader van Martinus en Ernestus. Hij werd in Maart 1642, als Proponent, te Nichtevecht beroepen, in de Classis van die maand geexamineerd, en op zijn tijd bevestigd. In November 1649 werd hij door de Classis, zoo er geen Kerkeraad was, naar Soest beroepen. In Augustus 1648 werd hij Emeritus verklaard, en is op 21 November 1684, ten huize van zijn zoon Ernestus, Predikant te Westbroek, overleden, in de ouderdom van 70 jaren.

(Naambord in de kerkekamer te Soest.- H. van Rhenen, Lijste van de Namen van Predd. Enz Bl. 142, 144. – Van Alphen, Nieuw Kerkel. Handboek 1898, bl. 180).

“Onderstand aan de Waldensen door Nederland verleend, Rekeningende ende bewijs van den ontfanck ende uitgift gedaen bij Lambert de Gruyter:

1655-8 Sept. Dito (ontfangen) van Do. Herlingen, tgeen tot Soest is gecollecteerd, f58-17-8.”

In de “Acta Classis Amisfurtianae, gehouden binnen Amersfoort, op den 14 Augusti 1665, Sessio 3, Art 27”, leest men: “Getreden sijnde ad particularia, soo heeft D. Harlingius geklaeght dat in sijn plaats tot Soest, alwaer in den tijt van 30 jaren geen paep geweest is, nu een was gekomen, versoeckende met enen middel tot weringhe desselffs. De Classis heeft dit D. Deputatis aanbevolen om haer daerop te informeren.”

En in de Acta Classis van 13 een 14 Maart 1666, wordt in Art. 7mars medegedeeld: “Rakende den 12 art. van de paep van Soest, verstaat de E. Classe met genoeg dat de Heer Procureur Generaal is lastgegeven, om dien Paep te doen vertrekken, en werden de geïnteresseerde Broeders belast op die saak verder te waken, en nomine Classiste doen, dat daartoe dienstigh is”.

(Handelingen der Cl. Amersfoort, in het Archief v.h. Cl. Bestuur v. Amersfoort, berustende in de St.-Joriskerk te Amersfoort.)

Zijn zoon Martinus ab Harlingen, geboren te Soest, werd Predikant te Renswoude in het najaar van 1668. In het najaar van 1670 vertrok hij naar Rijswijk, bij 's-Gravenhage; in October 1671 van daer naar Amersfoort; in 1674 naar de Gasthuis-kerk te Delft; in Maart 1677 naar Hoorn. Hij leefde nog, en was, aldaar in bediening, in 1705.

(H. van Rhenen, Lijste van de Namen der Predd. Enz Bl. 126)

9. Hermannus Appels, Utrechtenaar, wordt op 4 November 1684, als Proponent, beroepen; op 6 januari 1685 in eene Classis extraordinaar geexamineerd, en bevestigd ten bestemden tijde daarna. Hij is overleden in het najaar van 1700.

(Naambord in de kerkekamer te Soest.- H. van Rhenen, Lijste van de Namen van Predd. Enz Bl. 144.).

10. Petrus van den Helm, geboren te Utrecht op 13/24 Juli 1669, schoonbroeder van Henricus Heimenberg, was Predikant op 's Landsvloot. Hij werd op 8 April 1702 te Soest bevestigd, en is aldaar overleden op 11 Juli 1738. Hij is in de kerk te Soest begraven.

(Graftschrift op eene zerk in de kerk te Soest. Naambord in de kerkekamer te Soest.- H. van Rhenen, Lijste van de Namen der Predd. enz Bl. 144.)

11. Lambertus Evenhuys, Proponent; beroepen in 1739; vertrokken naar IJsselmonde in 1740. Hij werd afgezet in 1765.

(Naambord in de kerkekamer te Soest.- J. H. Brans, Kerkel. Register der Predd. In Z. Holland, nl. 96)

12. David van Henghel, Proponent; beroepen in 1740; vertrokken naar Zevenhuizen in 1741. aldaar overleden in 1742.

(Naambord in de kerkekamer te Soest.- J. H. Brans, Kerkel. Register der Predd. In Z. Holland, bl. 93)

13. Bartholomeus van Essen, Proponent; beroepen in 1742; vertrokken naar Goedereede in 1744. overleden in 1778.

(Naambord in de kerkekamer te Soest.- J. H. Brans, Kerkel. Register der Predd. In Z. Holland, bl. 78, 137)

14. Hendrikus van der Souw, Proponent; beroepen in 1744; en vertrokken naar Naarden in 1746. 3 Juli Emeritus 1780.

(Naambord in de kerkekamer te Soest)

15. Antonius van Duuren, Proponent; beroepen in 1746; vertrokken naar Kethel in 1752. van den dienst afgestaan in 1787. Hij overleed in 1790.

(Naambord in de kerkekamer te Soest.- J. H. Brans, Kerkel. Register der Predd. In Z. Holland, bl. 40)

In 1750 openbaarde zich eene groote Geestelijke Opwekking in ons vaderland. In het voorjaar zag men dezelfde verschijnselen als te Nijkerk (op de veluwe), ook in de dorpen Putten, Barneveld, Hoevelaken, Kootwijk, Voorthuizen, Lunteren en Nunspeet; weldra ook te Zoest, en Amersfoort, ja, tot in Huizen en Naarden.

(Dr. S. D. van Veen, Bouwsteen. VI. Afl. 2. bl. 86)

16. Jacob Swart, Proponent; beroepen in 1753, en vertrokken naar Marssum, in Friesland in 1762.

(Naambord in de kerkekamer te Soest.)

17. Willem Hendrik van de Pol, Proponent; beroepen in 1762; vertrokken naar Wildervank, in Groningen in 1767.

(Naambord in de kerkekamer te Soest.)

In het Trouwboek der Hervormde Gemeente te Soest, staat aangetekend op 5 Februari 1765: “(gehuwd) de Heer Willem Hendrik van de Pol, J.M. Predikant, alhier, met Juffr. Margritta

Geertruyde Methorst, Jonge Dochter, van Amersfoort. Met attestatie dat de geboode aldaar onverhindert gegaan ware.”

Op 10 Augustus 1766 werd er, in de kerk der Hervormde Gemeente te Soest, eene collecte gedaan ten behoeve van de Waldensen; deze bracht op f 105-5-0”

(Nederlandsche Postrijder van Augustus 1766, uitgegeven bij de Wed. J. J. van Poolsum, en Abraham van Paddenburg. Te Utrecht, en bij Steven van Esveldt, te Amsterdam. Het bedrag dezer collecte in alle steden en dorpen der Prov. Utrecht, is overgenoemen in het Utr. Prov. En Stedel. Jaarboekje van 19..).

18. Henricus Singrave. Proponent; beroepen in 1767, en vertrokken naar Velthuyzen, in het Graafschap Bentheim in 1770.

(Naambord in de kerkekamer te Soest)

19. Ludovicus Anthoni de Rochefort, Proponent; beroepen in 1771, en vertrokken naar Sluis, in Staats Vlaanderen, in 1776.

(Naambord in de kerkekamer te Soest).

20 Henricus Gerardus de Beveren Esveldt, Proponent; beroepen in 1776, en vertrokken naar Zwartewaal in 1780.

(Naambord in de kerkekamer te Soest).

Hij was de zoon van Lambertus de Beveren Esveldt, Predikant te Vlaardingen, en kleinzoon van Lambertus de Beveren Esveldt. Henricus Gerardus vertrok in 1785 van Zwartewaal naar Schoondijke.

(J. H. Brans, Kerkel. Register der Predd. In Z. Holland, bl. 21, 37, 128)

21. Johannes Horthemels Hanssen, Proponent; beroepen in 1781; vertrokken naar Westkapelle in 1784. Dezelfde komende van Poortugaal, werd op 20 September 1812 te Meeuwen bevestigd, en werd op 7 Juli 1816, Emeritus.

(Naambord in de kerkekamer te Soest.- Kist en Moll. Kerkhist. Archief, I bl. 318).

22. Petrus Pické, geboeren te Rotterdam, Proponent; beroepen in 1784, en vertrokken naar Aalburg en Heesbeen in 1787. Van daar ging hij, in 1788, naar Giessendam en Neder-Hardingsveld; in 1794 naar Sprang; op 25 December 1795 naar Goes; op 15 Februari 1807 naar Oud-Vossemeer, en overleed aldaar op 28 Februari 1815.

(Naambord in de kerkekamer te Soest.- J. H. Brans, Kerkel. Register der Predd. In Z. Holland, bl. 11, 106, 111.- J. ab Utrecht Dresselhuis, De Herv. Gemeente te Goes, bl. 31)

23. Frans Hendrik Gelhuis, Proponent; beroepen in 1788, en vertrokken naar Schoonrewoerd in 1801.

(Naambord in de kerkekamer te Soest.)

24. Dirk Jacobus Onink Proponent; hij werd beroepen in 1801, en bevestigd op 19 April 1802. Hij legde om gezondheids-redenen , op 7 November 1813 den dienst neder, en overleed op 30 October 1847, oud 68 jaren. Zijne weduwe, Agneta Willmina Still, op 26 April 1852 te Amsterdam overleden, vermaakte aan de Diaconie der Hervormde Gemeente te Soest, vier stuks Certificaten Nederl. Werk. Schuld, ieder groot f 1000,-, rentende 2½ pct., met de renten sedert den laatsten verschijndag daarop te goed, alles vrij van het recht van successie, enz. Op 22 Februari 1809, zijnde Dank- en Bededag, is in de Gereformeerde Kerk te Soest gecollecteerd, des voormidd. F 95-10 st., des namidd. F 67-6-2; dus samen f 162-16-2. Door

het Gemeentebestuur werd gecollecteerd, in contanten f 154-8, en eene coupon van f 17.10. Bij de R.Catholicken f 47-11; alles samen alzoo f 382-5-2

Waarschijnlijk geschiedde deze collecte ten behoeve van de slachtoffers van den verschrikkelijken watervloed, waardoor vooral Gelderland en Zuid-Holland getroffen waren.

25. Wouterus Gijsbertus van den Broek, geboren 1788, werd Proponent te Leyden in 1813. Hij werd te Soest als Predikant bevestigd op 2 October 1814. Vandaar vertrok hij naar Scherpenzeel in 1817; naar Edam in 1822; naar Hilversum in 1823; naar Hattum in 1829; naar Fijnaard en Heiningen in 1834; naar Zwartsluis in 1837; naar Harderwijk in 1840; naar Veenendaal in 1844; naar 's-Grevelduin-Capelle en Vrijhoeven in 1845; naar Otterloo in 1856. hij werd Emeritus in 1858, en overleed te Hilversum op 19 Januari 1861, oud 72 jaren.

26. Petrus Attendoorn l'Allemand, Cand. Tot den H. Dienst, werd bevestigd op 23 Maart 1818. Hij vertrok naar Brummen op 11 Juli 1830, en overleed aldaar op 22 December 1836. Hij had aan de Diaconie der Hervormde Gemeente te Soest vermaakt een certificaat Nederl. Werk. Schuld, groot duizend gulden, rentende 5 pct.

21 Augustus 1828 's-Hage. Van Hoof aan G. van Steyn van Hensbroek.: "Burgemeester! Uw Ed. Gestr. Voorzeker wetende of de Heer L'Allemand al of niet van zijn tochtje terug is, neme ik de vrijheid u eenen brief voor Z. Eerw. Te doen toekomen, met uitnoodiging hem dien dadelijk na zijne terugkomst ter hand te stellen, hebbende hij betrekking tot de ophanden zijnde viering van het Avondmaal in de Gemeente Soest, hetwelk Z.K.H. wenschte bij te wonen."

(Brief in het Archief der Commissie van Weldadigheid te Soest).

27. Dr. Carel Lucius Petrus Metelerkamp, Cand. tot den H. Dienst te Utrecht, op ... Mei 1830. Hij werd te Soest als Predikant bevestigd op 29 Augustus 1830. Hij vertrok naar Muiden op 18 November 1840, en werd Emeritus in 1848. Hij overleed te Zwolle op Hij en zijne echtgenoot, Vrouwe Judith Philippine de la Fontaine Schluiter, schonken, op 22 november 1840 aan de Hervormde Gemeente te Soest, een zilveren wijnkan, ten gebruike bij het Avondmaal.

De weduwe overleed te Amsterdam op 9 October 1883.

28. Arnoldus Adrianus Cornelis Bonnet, geboren 1798, werd , Cand. tot den H. Dienst in N. Holland in 1823. Hij werd, op 5 September 1824 te Leersum als Predikant bevestigd, en vertrok van daar naar Maassluis in 1829. Wegens lichaams-ongesteldheid, legde hij in 1837 zijne bediening neder, en ging te Amersfoort wonen.

Op 2 Mei 1841 werd hij te Soest echter weder als Predikant bevestigd, doch vroeg, en verkreeg, opnieuw eervol ontslag op 2 Juni 1847. Hij overleed te Utrecht op 8 Maart 1875. – Aan de Kerk der Hervormde Gemeente te Soest had hij een legaat van f 200,- vermaakt.

29. Jacobus Johannes Bos, geboren te Utrecht op 20 Juni 1817, werd , Cand. tot den H. Dienst in Overijssel op 6 Mei 1840. Hij werd te Soest als Predikant bevestigd op 24 October 1847. Hij vroeg en verkreeg eervol Emeritaat op 1 November 1892, en werd benoemd tot Ridder in de orde van Oranje-Nassau, op 6 December 1892. Hij overleed op....

Hij gaf uit:

Het Huisgezin van Bethanië: een Dichtstuk. Te Utrecht, bij C. van der Post, Jr. 1842.

Geeft den Keizer wat des Keizers is, en Gode wat Godes is. Toespraak bij de godsdienst-oefening der Hervormden, in het Kamp te Soesterberg. Op den 4den September 1853. Te Amersfoort, bij J. van Wermeskerken, D. Rzn. 1853.

Het Koninkrijk Gods is binnenul... Leerrede over Luc. 17; 21b; uitgesproken bij de eerste godsdienst-oefening der Hervormden, in het Kamp te Soesterberg, op 29 Januari 1860. Te Amsterdam, bij P.N. van Kampen 1860.

De dood der Koningin-Moeder. Leerrede over Handd. 19: 37a; uitgesproken bij de Hervormde Gemeente te Soest, op 5 Maart 1865. Te Amsterdam, bij P.N. van Kampen 1865.

De Kloosters Marienburgh en Marienhof, te Soest. Prov. Utrecht. Opgenomen in het 3de Deel. Der Nieuwe Serie, van het Nederl. Archief voor Kerkgeschiedenis; blz. 195-219. Te 's-Gravenhage, bij Martinus Nijhoff, 1904.

30. Daniël Pieter Brans, geboren te Rotterdam, op 19 Juli 1865; Cand. tot den H. Dienst in Overijssel in 1890. Predikant te Leersum, op 30 November 1890; te Soest op 20 Augustus 1893.